

KOLOZSGYULA

1462: Ladislaus Porkolab de *Jula* [Dl. 27049/EM.]. 1468: Ladislaus de *Jula* [OL. Dl. 23795/EM.]. 1508: Johannes Walkay de *Gywla* [BánffyOkl. II, 424]. 1524: Marthinus Valkoy de *Ghywla* [i. h. 520]. 1587: *Gywla* [Mike gyűjt. Regestr. Arend.]. 1670: *Giula* [Mikó lt. Reg. III. Fasc. XXXVIII. 1007]. 1700, 1722: Poss. *Gyula* [OL. Gub. Közig. Összeírások. Doboka Sup.]. 1701: *Gjula* [Mikó lt. i. h. 1016]. 1724¹: *Gyula* [JósHb. Fasc. III. No. 66]. 1808: *Gyula* [Lipszky]. 1831: *Gyula* ~ *Zsula* [ConsTrans.]. 1839, 1899: *Gyula* ~ *Sula* [Lenk — B. L., Az Erdélyi részek Helységnévtára. Kvár, 1899]. 1877: *Gyula* ~ *Giula*: *Sula* [Dvorzsák, Hnt.]. 1909, 1921: *Kolozsgyula* ~ *Giula* [MoldTog. MartIstr.]. 1942: *Gyula*: *Kclozsgyula* ~ *Žula* [Hgy.].

1693/XVIII. század: Megyes kertben. Az Templom old[alban]. Alsó-Szt Márton Matsk[á]s felé menő orsz[á]g uttyán felyül valo verő fény Lab szánto föld. az Szalaban menő ut. az ördög kutban levő verő feny[es] oldal... a Szalatul le jövő utol el kezdve... Bodonkut felé. Az ördög kutban... Szt. Marton Macskás felől dél felől az erdő alatt (sz.). a Torok. Also-Szt Marton Matskás felől valo vegin az Falunak az eszacos oldalából... az fel járo földek felől valo szellyében (sz.). a verőfényes oldalban (sz.). az eszacos oldalnak az allyáb(an) az erdő felől a kuton fellyül (sz.). Borsa felől valo forduloban... lévén irotványa a kőkutnál az Szalai kapuson kívül Gyula felől (sz.). Szálában levő falu helyt. To helyt és egyéb kaszál(o helyt). a Szála felé ki menő ország uttyán alol az [verő]fényes oldalban. a Cs[ű]ged erd[e]je felől [le] jövő viz mosasos nagy árok. a

lenkori részének egyik hiányosságára, a belsőség helynevei közlésének elmaradására. A belsőség területéről ismert helyneveket többszöri borsai tartózkodásom ideje alatt itt felsorolt nyelvkalauzaimtól természetesen éppen úgy kikérdeztem, mint a határneveket. A térkép és róla a nyomólemez is elkészült, sőt a dúc be is volt tördelve az utolsó kefelevonatba, mikor észrevettem ezt a hiányt. Sajnos, az a jegyzőkönyvem, amelybe annak idején e neveket leírtam, 1944 őszén — saját hibámon kívül — elkallódott vagy megsemmisült. E jegyzeteket pedig most a helyszínen, érthető okokból, nem tudom pótolni. Megjegyzem azonban, hogy a falu belső területén mindössze t i z e n k é t helynevet tudtam összegyűjteni, ezek közül is egyik a határon átfolyó (fel is jegyzett és előbb is közölt) Borsapatak helyi *Natypatak*: *Patak* neve. Még két-három névre emlékszem a szomszédos Kolozsgyula felé vezető utca *Gyulaj-ucca* és a *Nagy-ucca*, valamint a Patakon átvezető nagy fahíd *Natyhíd* nevére (A román névalakokra nem emlékszem biztosan, s azért nem is említem meg őket). — Remélem, hogy nyugodtabb időkben ezt a jelentéktelen hiányt pótolhatom. Jelentéktelennek azért nevezem e hiányt, mert emlékezetem szerint a többi név, mint az előbbi négy is, nemcsak csekély száma, de közönséges volta miatt sem nyújtott semmi különlegeset.

¹ Innen kezdve, a XVIII—XIX. században ez a szinte kizárólagos alak.

Felső nagy Toh gáttjától fogva a verő fényes oldal. a Gyula felől Csügedre menő ország uttyán fejül. Csüged uttya mellett. öreg Tho helyének gáttya mellett az Also-[Szt. Marton] Macskás felé fel menő ország uttya mellet a Verő fenyb(en). az Oláh Beszerika alatt [Hodor lev.]. — 1716: egy darab pojána nevű irotvány kaszálo hely (k.) [JósHb. Fasc. III. No. 68]. — 1742: Orda Kút n. h.-en (e.) [Kornis lt. Fasc. XL]. — 1754: a' kő kút árkan innen (sz.)... a' mely föld a' Labontzok árkan innen az útig lejő. — A' Borsa felé valo Fordulora: A' Csorgoba (sz.). a' Borsára menő országuttya. a Mal(o)m. A' Malom tövissibe. — A' Sz(ent) M(árton) Matskás felől valo Forduloba: Az irott könél (sz.). a Lobontzok árkára jő véggel más (sz.), szomszédgya... felyül a Szala uttya. A' Lobontzok árka mellett (sz.),¹ szomszédgya édgylfelől az árok, felyül a' Csere. A' Kő kút árkára rug véggel (sz.). Az Ecclesia erdeje között (sz.) [Conscr. II, 33, III, 102, IV, 30]. — 1757: Az Borsa felől valo forduló: La Per (sz.). La Varze (sz.). In Vale Hirsanbi (! sz.). La Fontine Csoltanuluj (sz.). La Sovara (sz.). La Facze (sz.). Az Malmok kőszto valo Ret (sz.). A Doszu Mori (sz.). Sztupatura Mori (sz.). La Gyalu Hersenji. A Csorgonál (sz.). — Az Felső Forduloban levő földek: In Gyalu De szupre Doszuluj (sz.). Szub Doszu (sz.). Rezorú (sz.). Rozoru (sz.). In Paro Donyi (sz.). In Rozoru Doszuluj (sz.). Az ördög kutnal (sz.). La Drumu Kicsedu. La Drumu Szèli. A Szalab(an) (sz.). — Az Tolvajok kuttyanal (e.). La Gyalu pusztí (e.). Az Kis ördög kutnál (e.) [Szentkereszthy lt.]. — 1758: A Bűdös kutnál (k.). a Gyulai nagy Réttben (k.) [Hodor lev.]. — 1781: A Felső Fordulon... a Dombon (sz.). — Az also Fordulon... az oldalban (sz.). a' Malomnál (sz.) [A dési ref. egyhm. lt. Viz. jk. 163a]. — 1782: Felső forduló: Kis ördög kutban (k.). — Kitsed n. h. (irt. k.). az Gyulai határnak Dronya Pataka n. h. Napkelet felől valo részen, egy darab haszon vehetetlen kopasz oldal... (melyet) Szölő Hegynek fel fogni kívántak (t. i. a ref. egyház tagjai [i. h. 164b. — Szentkereszthy lt.]. — 1789: La Gyalu pusztí v. Fundeture Ördögkutuluj (e.) [Szentkereszthy lt.]. — 1795: az Ördög Kut n. h.-en [uo.]. — 1816: Felső forduló: Az ördög Kut Hidjánál (sz.). a' Rossz árokbéli Föld (sz.). a' Kis ördög-Kutban (sz., k.). az Ádám Irotvannyánál (sz.). Az oláh Pap Földgye mellett (sz.). a' Falu végén a' Doszba (sz.). a' Rosz ároknál (sz.). a' Szekeres Ur Irotvannyánál a' Dószba (sz.). a Sántz-béli Török buza Föld (sz.). — Alsó forduló: a' Dobogon (sz.). az akasztó Fánál (sz.). a' Harsányban (sz.). a' Varcza Ösvénnyel mellett (sz.). — Kaszáló: a Nagy Ördög Kutban a' patak mellett.

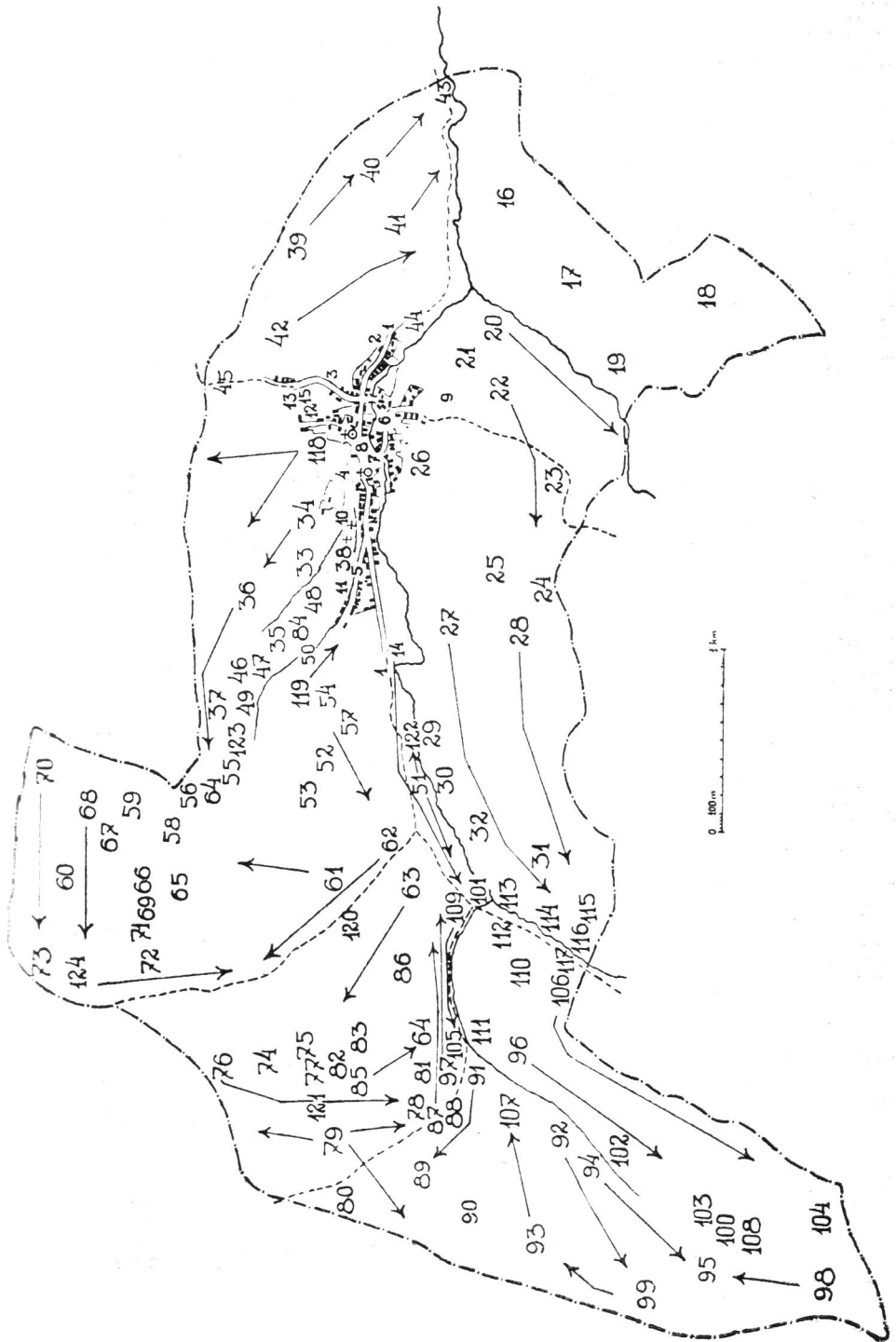
¹ Máshol ugyanabban a forrásban: „a Labontzok ketté szakadott árka.“

Az Ördög Kut gáttján áll. a' Csügeti Széna Fű. a' Szalában a' Szilvásnál. — Erdő: La Doszu Styubejului (!). La Doszu Kitsegyuluj. a' Gyálu pusztin. La Padurá Kornisi. La Gyálu puszti [uo.]. — 1845: A Sz. Márton felől való Forduloban a rozsz árok n. h.-ben (sz.). — Az also fordulon La szinyi (?) mari vagy Harsany (sz.) [A kidei ref. egyhk. lt. Papi díjlevél]. — 1884: Kecséd (e.). Pusztahegy [Erdei mintaterek kimutatása]. — 1903: Rosz dombja és árka. Kecséd. Szala. Nyilak. Ördögkút. Pusztahegy. Észak. Sóvár. Várza. Varza. Malomészka. Malom verőfény. Malomverőfény. Pér. Hegy [Telekkönyvi vázlat]. — 1942: 1. Nagy-ucca ~ Ulitsa čęa mare : Ulitsa đin žos (u.). 2. Szűk-ucca ~ Strinturí (u.). 3. Csomafáji út ~ Ulitsa kätä Čumáfaja. A Csomafájára vezető utca és út neve. 4. Szöllőji út ~ Ulitsa la Čurgäy. A Csorgóhoz [10] és a Szöllőkhöz vezet. 5. Felső-út ~ Ulitsa đin sus (u.). 6. Túl a vizen ~ Ulitsa pästä val'e (u.). 7. Papkúttya ~ Fintina popi (kút). 8. Paphiggya ~ Podu popi (h.).¹ 9. Csörgő ~ Fintina đin đal : Čurgäy (kút). 10. Csörgő ~ Čurgäy (kút). 11. Čurgäqaš (kút). 12. Vaskúti út ~ Ulitsa pä dupä kurfe. A Vaskút [13] előtt a községben lévő udvar mögött vezető utca neve. 13. Vaskút ~ Qaškut (kút). 14. Förcátkértek ~ Gređiń fortsate. A Szentmártonmacskás felé vezető út melletti, a román agrárreformkor kisajátított telkek neve. 15. Vaskút árka ~ Päräy Qaškutuluj (á.). 16. Malomészka ~ Dosu mori (sz.). 17. Kisvárza ~ Qarzele m'ič (sz.). 18. Nagyvárza ~ Qarzele mari (sz.). 19. Cigányos ~ Tsigänešt (sz.). Régen állítólag itt szoktak tanyázni a vándorcigányok. 20. Macskási patak ~ Val'ęa Mäškašuluj (p., k.). A Hosszumacskás felől jövő patak és a mellette lévő rét neve. 21. Köves ~ Pfetriš (sz.). 22. Sóvár ~ Šuvaru (sz.). 23. Hosszumacskási út ~ Drumu la Husäy (út). 24. Styubéj ~ Štubej (sz., k., kút). 25. Gardu tsarińi (sz.). 26. Kértek ~ Gređiń (sz.). 27. Észak ~ Dos (sz., l.). 28. Északtető ~ D'asupra Dosuluj (l.). 29. Csöltyánárka ~ Päräy Čolfeńi (á.). Egykori tulajdonosáról nevezték el. 30. Paplábja ~ Labu Popi (l.). A görög katolikus egyházé volt. 31. Kituj Márja kúttya ~ Fintina Mari Kituluj (kút). Egy ma már nem élő asszonyról nevezték el. 32. Kęšęa luđ Afim (l.). 33. Csörgő árka ~ Päräy Čurgäuluj (á.). 34. Szöllők ~ Žijile (gyü., l.). 35. Sánc ~ T'ęrtu (l.). 36. Hegyi érdő ~ Păduřęa pä đal (e.). 37. Sánc felet való érdő ~ Păduřęa đasupra T'ęrtuluj (e.). 38. Temető ~ Temefeų (te., sz.). 39. Hársámb ~ Híršamba (sz., k.). 40. Malom tüvisse : Malom verőfény ~ Stińi mori : Fatsa mori (sz.). 41. Fruntár ~ Fruntar (sz.). „A fost îm fruńfa satuluj“. 42. Pér ~ Perí (sz.). 43. Børsaji út ~ Drumu kätä Borša. A Kolozsársára

¹ E két utóbbi név a román papilak előtt lévő helyekre vonatkozik.

vezető út. 44. Naty Sándor tere ~ Šesu Puškašuluj (sz.). Egy Nagy Sándor nevű emberé volt, jelenleg a Puskás-családé. 45. Csomafáji hegy ~ D'alu Čumáfaji (sz.). A Csomafája felé eső hegy. 46. Hegy ~ D'al (k.). 47. Pap szöllője ~ Žija popi (l.). 48. Szász Ferenc ódalja ~ Kõstęa Piluluj (l.). Egy Szász nevű emberé volt; a román név utótagja az Indorean-család gúnyneve. 49. Berek árka ~ Părău Bărkuluj (á.). 50. Rosszárók ~ Părău čel rău (á.). 51. Piger tere ~ Šesurī (sz., k.). Egy része ma is a Piger-családé. 52. Popászka ~ Popaska (e.). 53. Popászka ~ Kležije (sz.). 54. Rusz táblája ~ Tabla Rusuluj (sz.). A Rus-családé. 55. Diszpod ~ D'ispod (sz.). Állítólag egy ilyennevű ember lakott itt. 56. Dobogó ~ Dăbăgău (e.). 57. Kõstęa Popešř (sz.). 58. Kurmătura Kičęduluj (e.). 59. Kecset ~ Kičęđu (e.). 60. Számujila éke ~ Kotu luĭ Samujilă (e.). Volt tulajdonosáról kapta a nevet. 61. Kõkút ~ Fintĭna pęetri (sz., e.). 62. Dõny árka ~ Părău Doĭi (sz., á.). 63. Nyilak ~ D'elĭits (sz.). 64. Kurmătura Săli (e., sz.). 65. Gyula dombja ~ Dĭmbu luĭ D'ula : Dĭmbu luĭ D'ulõ (e.). 66. Agyagos ~ La lut (e., sz.). 67. Kecsetpojána ~ Poĭana Kičęduluj (k.). 68. Kecsetészka ~ Dosu Kičęduluj (k.). 69. Püspöki Kárõj poĭánája ~ Poĭana luĭ Karõj (k.). 70. Brányistya ~ Braĭniřta (sz., k.). 71. Hegyek kõszt ~ Īntre kõt (sz.). 72. Bărbănog (sz.). 73. Szala-szája ~ Gura Săli (k.). 74. Buna (kút). 75. Kõrisfasõrnál ~ Frasiĭ (sz.). Néhány kõrisfa volt itt. 76. Berek alatt ~ Su Bărk (k.). 77. Mõrgó ~ Mărgău (sz.). 78. Szala-észka ~ Gređina řtiõpei (sz.). Egy Csomafái Lilla nevű nõ gúnyneve volt a ř'ĭõpa ,sánta' név. 79. Szalaverõfénye ~ Fatsa Săli (k.). 80. Pojény ~ Poĭeĭ (k.). 81. Cigla ~ Tsĭgla (sz.). 82. Kostyub ~ Kořtub (kút). 83. Būdõskút ~ Puturõsa (kút). 84. Iratkõ ~ Pęatra skriřă (sz.). 85. Cigla alatt ~ Su Tsĭgle (sz.). 86. Poĭana ~ Poĭană (k.). 87. Beleĭnaska (e.). 88. Papi nyilak ~ D'elĭitsele popi (k.). A görög katolikus egyház tulajdona. 89. Nyilak ~ Kležije (e.). Ez is a román egyházé. 90. Styubej észka ~ Dosu řtubejuluj (e., k.). 91. Kisõrdõkkút ~ Ordokutu m'ik (k., sz.). 92. Kornizsa ~ Korĭņiřa (k., e.). 93. Pirozsdombja ~ Rořija (e.). 94. Ördõkkút kõszt ~ Īntre Ordokuturĭ (k., sz.). 95. Kotu klořti (e.). 96. Nagyõrdõkkút ~ Ordokutu mare (k., e.). 97. Ördõkkút ódala ~ Kõstęa Ordokutuluj (e.). 98. Észak ~ Dosurĭ (e.). 99. Kornizsa felett ~ D'asupra Korĭņiři (e.). 100. Tõlváj kútyta ~ Fintĭna tilharilor (kút). 101. Ördõkkút hĭggya ~ Podu Ordokutuluj (h.). 102. Téjcsaji árok ~ Părău Teĭčĭi (á.). 103. Észak alatt ~ Su Dosurĭ (k.). 104. Téjcsa ~ Teĭča (l.). 105. Ördõkkút ódala alatt ~ Su kõstęa Ordokutuluj (k.). 106. Pusztahegy ~ D'alu Pusti (l.). 107. Piroshegy alatt ~ Su Rořija.¹ 108. Pojény ~ Poĭeĭ (e.). 109. Ördõkkút réttye

¹ A magyar név a román tudatos fordításának látszik [vö. még 93].

Kolozsgyula helynévtérképe
 Határa 2825 kat. hold

~ Rîtu Ordokutuluj (k.). 110. Pusztahegy alatt ~ Su D'alu Pusti (l.). 111. Ördökkút szája ~ Gura Ordokutuluj (k.). 112. Pusztahegy alatt lévő kút ~ Fîntîna đin D'alu Pusti (kút). 113. Vajda tere ~ Œesu Vojdi (k.). Vajda Sándor volt román miniszteré volt. 114. Szemmártoni patak ~ Val'ea đela Simărfîn. A Szentmártonmacskás felől jövő patak neve. 115. Benkő észka ~ Dosu Bęnkuluj (l.). A Benkő-családé volt. 116. Szenkirájiné kútya ~ Fîntina Sîncrăoie (kút). 117. Benkő-tere : Benkőrétye ~ Val'ea Bęnkuluj (k., sz.). 118. Hegy ~ D'al : D'alu luj Putsi (l.). Az utóbbi nevet már csak az idősebbek ismerik. 119. András árka ~ Păraş luj Indrej (á.). 120. Szala úttya ~ Drumu Săli (út). 121. Sztupătura (k.). 122. Săncok között ~ Între şantsurî (k.). Ma már ritkán használt név. 123. Makfák között ~ Între kopăč (e.). 124. Szala ~ Sala (e., k., sz.) [Gergely Béla hgy.]¹

KOLOZSKOVÁCSI

1587: *Zalakowaczy* [Mike gyűjt. Registr. Arend.].² 1700: Poss. *Kovacsy* [OL. Gub. Közig. Összeírások. Doboka Sup.]. 1722: *Pagus Kovatsi* [uo.]. 1754, 1767: *Kovatsi* [Conscr. III, 86. — Mikó lt. Reg. III. Fasc. XVIII. 60]. 1808: *Kovácsi* [Lipszky]. 1831: *Kovátsi* ~ *Kévátsu* [ConsTrans.]. 1834: *Kovátsi* [Hodor lev.]. 1839: *Kovátsi* ~ *Kováts* [Lenk]. 1877, 1909: *Kovácsi* ~ *Coaciu* [Dvorzsák, Hnt. — MoldTog.]. 1913: *Kolozskovácsi* [Hnt.]. 1922: *Kolozskovácsi* ~ *Coaciu* [Martlstr.]. 1942: *Kovácsi* ~ *Kăpatş* [Hgy.]³

1754: A' Felső Forduloban: A' Csere alatt (sz.). a Csere. Kósmány alatt (sz.). az Ecclesia erdeje. A' Szőlő oldal ellenébe (sz.). Az Aszszu Patakban (sz.). A' Szilvás allyába (sz.). A Kósmány Völgyén (k.). — Az Also Határban: A Babutzi bérczen (sz.). a Babutzi határ között el menő út. A' Hidegkútnál (sz.). A' Banka hegy megett (sz., k.). a Kosmány n. erdőnek picsorján édg darab erdeje volt az ... Eccl(esi)anak ... most is Padure Popinak neveztetik ... de elpusztulván innen a R(eforma)tus Magyar emberek tilalomba nem tartatott

¹ Közlő: Pop Gábor a Sándoré (51) román, Jakab Sándor (57) magyar és Pop Gergely (41) román.

² A községnév ez alakjának elötagjában a *Zalai*, másként *Zalaházi* (olv. Szalai, Szalaházi) család nevét sejtem. E családnak ugyanis többek között éppen ezen a vidéken Buda, Diós, Kölesmező és Szentmártonmacskása helységben is volt birtoka [vö. Csánki V, 635-6]. Hodor Károly Doboka megyének választói járásáról írva, megemlékezik Dorna, Mikó, Saroskutja, Urtelke és Szent Márton mellett egy *S z a l a* nevű pusztáról is, de közelebbről nem határozza meg helyét [vö. Hodor, Doboka megye esm. 596-8. — L. még alább *Szala* alatt is].

³ Hodor szerint egyébként Kolozskovácsi 1396—1508 között *K o v á c s i*-telke nevet viselt [lásd i. h. 591].

azért a Falu libere usualván mais számot tart hozzá [Conscr. III, 86].—
1834: afalunak (!) also végiben . . . égy felöl a Mező ; más felöl az Oláh Parochiális Telek (telek). a Falu közepete táján a Verőfényes részen (ua.). a Falu dereka táján ; égy felöl az Oláh Ecclesia Parochialis Telke (ua.). a Falunak Templom felöl valo résziben . . . más felöl a Mező (ua.). a Falu közepete táján a Verőfényes részen az utza felső Során (ua.). — **A F e l s ő F o r d u l o b a n**: In Szutsábá (sz.). Lá fintina Bonki (sz.). Lá Szutsábá in Rezare (sz.). Lá Szilvás (sz.). Szubt Tufaje (sz.). In Vályá Száke (sz.). Lá Pruny in kápu Szátuluí (sz.). In Podurellye (sz.). Ugyan ott (t. i. In Podurellye) afel (!) járo (sz.). Lá fintiná Bonki a Patak . . . között (k.). Lá Pojáná Tomí az Erdő . . . között (k.). Lá Gurá Groptyí (k.). In vályá Száke (sz.). Ugyan ott (t. i. In vályá Száke) az észkan (sz.). Szubt Tufaje pe Válye (sz.). Szubt tufaje a közepső (sz.). Szubt tufaje afelső (! sz.). Lá Pruny in kapu Szatului (sz.). Lá Podurellye (sz.). In Szutsábá lá gura groptyí (k.). Gyelá gurá groptyi in Zsosz (k.). In fundu Szilasului (! k.). In Kasztá Vii . . . más felol a rosz oldal (sz.). Ugyan ott (t. i. In Kasztá Vii) in dosz (sz.). Lá Pojáne égy felöl . . . Erdő (sz.). In Szutsába (sz.) Pe Szubt Tufaje égy felöl . . . Erdő (sz.). In Szilas (sz., k.). Lá Pojáná lui Miháj mindenfelöl . . . Erdő között (k.). In Kasztá Zsii . . . afelette (!) lévő rosz oldal között (sz.). Szubt Tufaje az Also (sz.). In Kasztá Zsii (k.). Gyin Szusz gye szát (sz.). In Szilvás az Olá Ecclesia . . . Szomszédási között (sz.). Pinge (!) Pereu Szilvásului az O(láh) Ecclesia . . . között (sz.). Lá kapu tufajelor (sz.). In Szutsebutzá (sz.). In Szutsebutze az Erdő . . . között (k.). Lá Kápu Tufelor (k.). In Pereu Szilasului az Árok . . . között (k.). Gyá Szuprá Szátuluí (sz.). In potverellye (sz.). Lá Pereu gyeusului (sz.). In Szutsebutzá az Erdő . . . Erdők között (k.). Lá kápu Tufajelor (k.). Gyin Szusz gye gregyiny alol a Kertek (k.). In Szilvás égy felöl az Arok (sz.). Lá Pereu Szilasului (sz.). Lá Perçu Gyeusului égy felöl a Diosi határ Szél (sz.). Lá Szutsebutzá az Erdő . . . Szomszédásigiban (k.). In Dungá Tufajelor. az **A l s o F o r d u l o b a**: Dupe gyálu Bonki (sz.). Szubt Kosztetsare dupe gyálu Bonki . . . a Szénafübéli nyílak végei szomszédásigiban (sz.). Peszte gyálu bonki (sz.). In gyelnyítze . . . más felöl a felette lévő rosz oldal szomszédásigiban (sz.). In gyisare (sz.). In fugyisare (sz.). In Virvu Cserului (sz.). Subt Dosz (k.). Pegyálu (!) bonki álungu (sz.). In gyisare az Also (sz.). Ugyan ott (t. i. In gyisare) a hegyen (sz.). Szubt dosz (k.). Lá fintina Retse (k.). Lá Sztrintor Szubt dosz (k.). Lá fintiná Retse (sz., k.). Lá fintiná Retse in Dosz (sz.). Intre peráje (sz.). In Kápu Szatului Kinyepistyá a Kertek végei . . . között (sz.). In Gyisare a Refor(mátus) Ecclesia . . . közöt (sz.). Intre Peráje égy felöl az Arok (sz.). Szubt dosz lá Sztrintor (k.). In

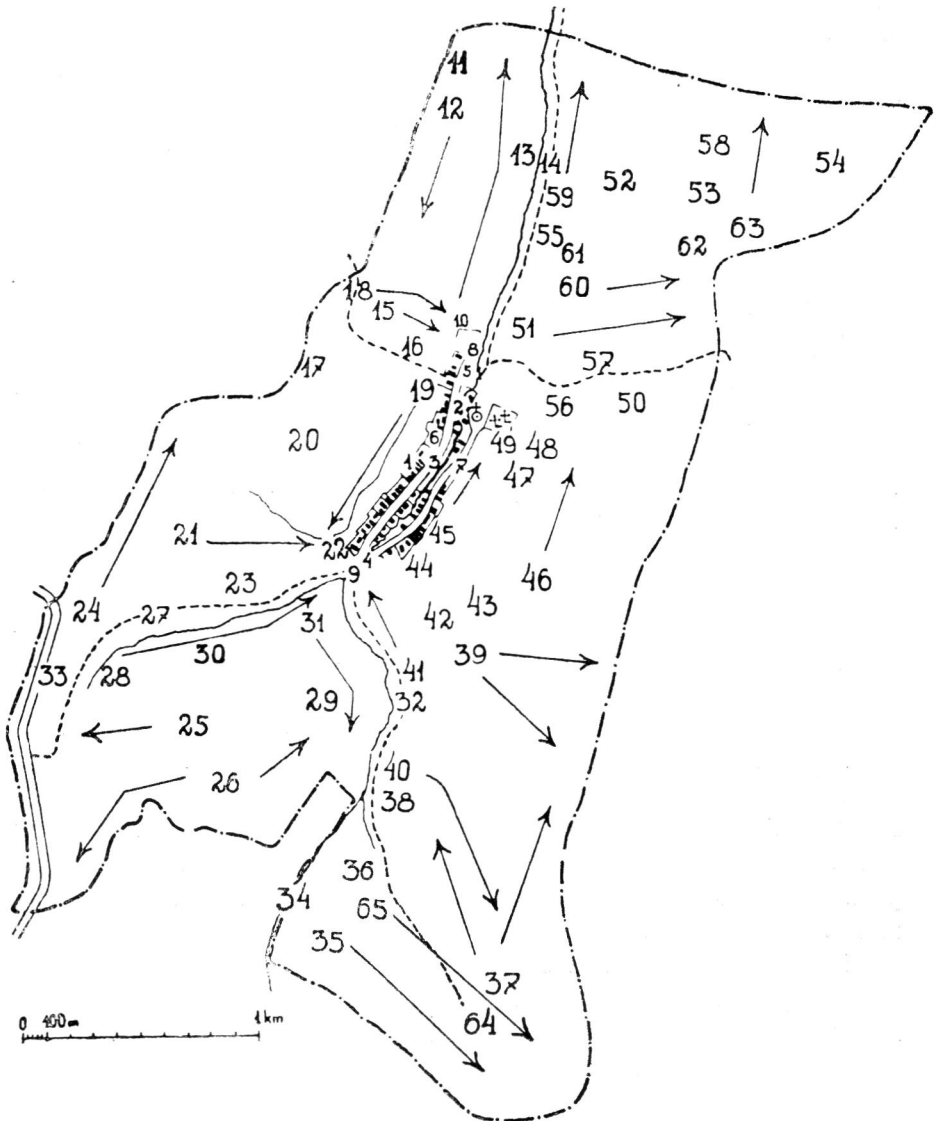
gyálu Beringyenyilor (sz.). Lá Sztupeture a Falu retye . . . között (sz.). Pe Dímb (sz.). In Kasztá Glimejlor (k.). Lá gyálu Beringyenyilor az olá Ecclesia . . . között (sz.). Intre hotáre égy felöl a Sojomköi Határ (sz.). Kinyepistyá inkápu (!) Szátului (sz.). In Kasztá Glimejlor (k.). — Minden esztendőben használható Kaszálok: In Ritu Szatului (k.). In Czinegyesz (k.). Ugyan ott (t. i. In Czinegyesz) alább gyekite (!) Zsisare (k.). In Csinegyesz (k.). In Csenegyestyk (! k.). In Csenegyesz (k.). a Sojomköi, és Ujfalusi Határok Szomszédságiban Lá ásztupeture (! k.). Lá Sztupeture az ujfalusi Határ . . . között (k.). — Erdő: lá Tufaje (e.). In Dosz (e.). Pe pitsoru Vei Szets (e.). lá Szutsebutze . . . más felöl a Diosi Határ Szél . . . Tölgyes és Cserés Erdő (e.) [Hodor lev.]. — 1842: gyásuprá retsi nevű hely (e.) [MNY. XXVIII, 179]. — 1912: La Podvarele. La Podvorele. La Vale szake. La vale sace. La Szilvás. La Tufaje. la kis pod. la ptyatre. la pareu dialului.¹ Szucsávucza. Szucsabucza. La Szucsába. La Kerer. La Koszta Sii. La Dosz. Dupa gyalu Banki. Doszu gyalu Banki. La Funtina recse. La Cser. La Glinaje. La Glináje.² Falu rétje. La Gyusare. La Gyusere.³ La Grapa [Kataszteri térképvázlatok]. — 1942: 1. Fintina satului (kút). 2. Podu la beserika. A görög katolikus templomnál lévő hid. 3. Podu la križmafu (h.). Régebben itt egy kocsmá volt. 4. Podu la grof (h.). E helynév utótagja Dascäl Vasilică csúfneve volt. 5. Podu la Lodovika (h.). Az ittlakó Pap Ludovikáról nevezték el. 6. Ulitsa ča mare : Ulitsa mare (u.). 7. Ulitsa ča m'ikä : Ulitsa m'ikä (u.). 8. Kapu satului đin žos. A Borsaujfalu felé eső falurész. 9. Kapu satului đin sus. A Diós felé eső falurész. 10. Stupătura (sz.). Ma már nem emlékeznek arra, hogy itt malomgát lett volna. 11. D'alu Šínfeului (sz.). A Sólomkö felé eső hegy. 12. D'işore (sz.). 13. Val'ea (p., sz.). A községen átfolyó patak és a mellette lévő földek neve. 14. Drumu kätă Ujfalău. A Borsaujfaluba vezető út. 15. Pärău grofii (á.). 16. Soroşu : Drumu la Soroş. A Bábocba vezető út neve. 17. D'alu Băbutsului (sz.). A Báboc felé eső hegy. 18. Grăpa (sz.). 19. D'in sus de grădiń (sz.). A kertek mögött lévő földek neve. 20. Podvărul'e (sz.). 21. Părău văii săc (á.). 22. Val'ea sakä (sz., k.). 23. Pfičor (sz.). 24. Păduřea găjińi (e.). 25. Silivaş : Siloaş : Silvaş (sz.). 26. Tufője (l., sz.). 27. Drumu pă Silivaş (út). 28. Părău Silivaşului (á.). 29. Poiană (l.). 30. Fintina đin Silivaş (kút). 31. Su tufője (sz., l.). 32. Drumu la Fintina Bönki (út). A falu egyik legnépesebb családja a Banka-család. 33. Drumu tsári. A Kolozsvárt Borsaujfaluval összekötő megyei út neve. 34.

¹ Az egyik kataszteri térképen „la pareu diosului“ alakban szerepel

² Uo.: „glimeje.“

³ Uo.: „Gyinsare“.

Parau D'euşului (l., p.). A Val'ea [13] felső, Diós felé eső része. 35. Sučebutsa (l.). 36. Dîmbu : Dîmbu lui Keşa (l.). 37. Sučaba (l.). 38.

Kolozskovácsi helynévtérképe

Határa 1988 kat. hold

Kišpod (l.). 39. Käriril'e (l., e.). 40. Gröpa Sučebi (á.). 41. Ritu čel sätesk (sz.). 42. Kožman (sz., l.). 43. Fundu Kožmanului (sz.). 44. Kõstęa žiji (l.). 45. Dosuts (sz.). 46. Dosu (l.). 47. Su Dos : D'elnits (sz.). 48. După D'alu Bõnki (sz.). 49. D'alu Bõnki (sz.). 50. Iertăoie

(k.). 51. Fintina reče (sz., kút). 52. Glimėje (k.). Néhány kis, meredek halom neve. 53. D'asupra Čerului : Pădurea popi : Kležije (l.). Erdő volt, ma újból erdősítik. 54. Čeru (e.). 55. Ritu satului (sz.). 56. D'alu Beriindeșilor (k.). Állítólag azért nevezik így, mert a nádasberendiek itt járnak át Borsára. 57. Drumu Žuli (út). Kolozsgyulára vezet. 58. Hagău (sz.). 59. Barkuril'e (sz.). 60. Grăpa Fintini reče (á.). 61. Pingă rit (sz.). 62. Kosteța Čerului (k.). 63. Su Čeru (sz.). 64. Fintina Bönki (kút) [Gergely Béla hgy.].

MACSKÁS

1283—1414/1568 : Nobiles de *Machkas* [Csánki V, 375]. 1307 : *Mochkas* [uo.]. 1310 : Terra, alább: poss. *Machkas* [uo.]. 1332—1337 : Sacerdos de *Mochkas*. *Mochkas* [uo.]. 1339, 1461 : *Machkas* [uo.]. 1368, 1510 : Poss. *Machkas* [uo.]. 1415 : *Maczkas* [uo.]. 1418 : villam *Machkas* [uo.]. 1435 : Lucas de *Machkas* [OL. Dl. 26776, EM.]. 1462 : *Machczkas*. Johannes de *Machkas* [Csánki V, 376. — Dl. 27049, EM.]. 1468 : *Machkas* [uo.].

A kolozsmegyei Borsavölgyén ma három Macskás névvel illetett község: Hosszú-, Magyar- és Szentmártonmacskás van. A fenti adatok tanúsága szerint a XIV. század legelejéig „terra-“, illetőleg „possessio“-ként csak az egyszerű *Machkas* ~ *Mochkas* alakra bukkanunk az oklevelekben, 1313-ban azonban megjelenik már a Felsőmacskás (Poss. *Machkas superior*) név is. Innen kezdve egészen a legújabb korig a különböző előtagú Macskások egész sorozatával találkozhatni. Nehéz megállapítani, hogy a mintegy tizenhatféle megkülönböztető jelzőt viselő Macskás közül melyik helynév rejt önálló községet, s melyik pusztán névváltozatot, illetőleg névpárt. Csánki V, 375 a középkorból kilenc Macskást sorol fel, de már ő is megjegyzi, hogy e kilenc név nem kilenc egymástól különböző helységet jelöl [i. h. 377]. Az azonosítási kísérlet előtt azonban ezt jegyzi meg: „Hogy... a felsorolt nevek közül melyek vehetők esetleg azonosoknak, az előttem levő adatokból biztosan megállapítanom nem sikerült“ [uo.]. Az alábbiakban magam is csak fentartásokkal igyekszem összekapcsolni a tizenhat-féle Macskás név közül azokat, amelyek egybetartoznak. Az itt következő meghatározásoknak egyike-másika tehát semmiképpen sem tekinthető véglegesnek. Valószínűnek látszik, hogy nem egy — főként a középkorban említett — Macskás azonosításának kérdése egyáltalában meg sem oldható, mert nincs valószínűség arra, hogy a középkorra vonatkozólag újabb adatok kerüljenek elő. Az újabbkori, mindeddig még ismeretlen források azonban rejthetnek még nyomravezető adatokat.

— Ezeknek előrebocsátása után a következőkben az egyes Macskásokra összeállítható adatok mellett saját észrevételeimet sorolom fel.

* Alsómacskás

1667: *also Maczkas* [Bf. Rok. Lázár lev. 32 Fasc. 2. sz.]. 1693-XVIII. század: „*Also Matskás* felé menő ország uttya“ [Hodor lev.].

A kolozsmegyei Gyula (ma: Kolozsgyula) földjeinek felsorolásában fordul elő az „*Also Matskás* felé menő ország uttya“. A két említésből biztosan nem állapítható meg, hogy e név melyik Macskásra vonatkozik. Valószínűnek látszik, hogy ez esetben a legalsó Macskásra, Hosszúmacskásra kell gondolnunk.

* Alsószentmártonmacskás

1693/XVIII. század: *Also Szt. Marton Matskás* [Hodor lev.]. 1712: *Also Szent Márton Macskás* [JósHb. Fasc. XLI. No. 2]. 1724: *Also Sz. Marton Macskás* [i. h. Fasc. III. No. 76].

Az 1693-ból való forrásban a (kolozs)gyulai földek felsorolása-kor ezeket olvashatni: „az *Also Szt. Márton Matskás* felé menő ország uttyán feljül valo verő fény Lab szánto föld.“ Alább „az *Also Szt. Marton Matskás* felől valo fordulo“-t, majd egyszerűen csak az „*Also Matskás* felé menő ország uttya“-t említik.¹ Az 1724-i forrásban Alsószentmártonmacskást együtt emlegetik Hosszúmacskással és Csepegőmacskással. Ebből arra következtethetünk, hogy Alsószentmártonmacskás a mai Szentmártonmacskás táján feküdhett. Minthogy éppen a XVII. század közepétől kezdve a XVIII. század végéig egy Felsőszentmártonmacskás nevű helységet is említenek, teljesen valószínűnek látszik az, hogy a mai Szentmártonmacskás vidékén két-alighanem kisebb település lehetett; az egyiket, a patakocskát a l s ó b b részén fekvőt A l s ó -, a felsőbb részén fekvőt F e l s ő s z e n t m á r t o n m a c s k á s n a k nevezhették. — A középkorban említett Felsőmacskás név alighanem a még osztatlan Szentmártonmacskásra vonatkozott. A fennebb említett 1693-i *Also Macskás* — mint fennebb is vélekedtem — valószínűleg nem Alsószentmártonmacskásra, hanem esetleg a legalsó Macskásra, Hosszúmacskásra utalhat.

* Botosmacskás

1398: *Bothos Machkas* [Csánki V, 375]. 1450: Poss. Zentmarthon Machkasa alio nomine *Bothos Machkasa* [i. h. 376].

¹ Ugyanannak a forrásnak egyik helymeghatározásában még ezt is olvashatni: „*Also Szt. Marton Matskás* felől valo vegin az Falunak az eszakos oldalából .. az fel járo földek felől valo szellyében“ (e.) [L. még előbb a 127-8. l.].

Mint a reávonatkozó 1450-i adatból látható, a Botosmacskása név tulajdonképpen a Szentmártonmacskása község másik neve. A *Botos* előtag kétségtelenül ilyen nevű család birtoklására mutat. Kolozs megye nyugati felén Méregjő (Meregyő) vidékén volt egy, a középkorban jelentős szerepet játszó Botos nevezetű család. Ezt ott Bernaji, Birneji, Mergei vagy Meregyői, Belényesi, Szentkirályi vagy Kalotaszentkirályi elő-, helyesebben származást vagy birtoklást jelölő névvel Botos Vajda, Vajda Botos, illetőleg Vajda néven említik. Ez az egyébként román eredetű család alighanem a krassószörénymegyei Birna községből vándorolt be Kolozs megyébe, s itt éppen Méregjőn, illetőleg vidékén birtokolt. Bár nincs adatunk reá, valószínűnek kell tartanom, hogy vagy e család valamelyik tagja, vagy egy másik Botos-család bírhatta egy ideig, a XV. század közepe táján Szentmártonmacskást; innen származhatott e Macskásnak a Botos előtagja.¹

* Csepegőmacskás

1439: *Csepegesmachkasa*. Poss. *Chepegemachkasa* [Csánki V, 375].
 1440: *Chepegemachkas* [uo.]. 1446, 1461: *Chepegewmachkas* [i. h. 376].
 1460: *Chepegewmachkasa*. Ladislaus Almadí dictus de *Chepegewmachkas* [uo. — Dl. 27034/EM.]. 1461: *Cepege Machkas* [Csánki V, 376].
 1462: *Chepegemachczkas*. Ladislaus de *Chepegomachkas* [uo. — Dl. 27049/EM.]. 1469: Ladislaus Almadj de *Chepegemaskas* [OL. Dl. 26796/EM.]. 1473, 1525: Poss. *Chepegew Machkas* [Csánki V, 376]. 1478: *Chepegew Machkasa* [uo.]. 1479: *Chepegewsmachkasa* [uo.]. 1491, 1525²: *Chepegeomachkas* [uo.]. 1610: *Chepegeo machkas* [JósHb. Fasc. III. No. 69]. 1675/XIX. század: *Csepegő Matskás* [Lészai lev.]. 1716, 1724: *Csepegő Mackás* [JósHb. Fasc. III. No. 68—9]. 1727/XIX. század: *Csepegő Matskas* [Lészai lev.].

Csánki V, 377 a kolozsmegyei Macskások meghatározása alkalomával úgy vélekedik, hogy mivel Kolozsvártól északra egy Csepegő nevű „puszta“ van, itt kell keresni a középkorból ismert Csepegő(s)-macskás helyét is. Szerinte így „Csepegő(s)-Macskásból Csepegő puszta lett.“ Egy jóval későbbi, 1675-ből származó forrás XIX. századi átíratában bizonyos Szentmártonmacskáson levő javak összeírásából ezt jegyeztem ki: „Az ország uttya mellett Csepegő Matskás felé a Lo-kert nevezetű Hely udvarház-hely . . .“ [Lészai lev.]. Ebből kétségtelenül arra következtethetünk, hogy a kérdésbenforgó Csepegőmacskás Szentmártonmacskás közvetlen szomszédja volt.

¹ A Botos-család középkori történetére vonatkozó adatokat l. Csánki V, 343—6.

² Mindkét évből a forrás újabkori másolat.

Mínt hogy pedig az említett Csepegő nevű helyen aligha lehetett helység, valószínűnek látszik, hogy az alatta lévő községet, Magyar-macskást illeték — adataink szerint — a XVIII. század végéig a Csepegő(s)macskás névvel. Ez annál is valószínűbb, mert egy 1727-ből való forrás XIX. századi másolatában három Macskást: Hosszu-, Felsőszentmárton- és Csepegőmacskást említ.¹ E három közül Hosszúmacskás ma is ilyen néven kolozsmegyei község, szomszédságában van Szentmártonmacskás; ezt az 1727-i forrás éppen helyrajzi okok miatt Felsőszentmártonmacskás néven említi. A Csepegőmacskás név tehát a Csepegő nevű hegy alatt lévő, ma Magyar-macskásnak nevezett község egyik előbbi neve. Ez utóbbi név csak a XVIII. század végén akkor tűnik fel, mikor már a Csepegőmacskás névre néhány évtizede nincsen adatunk.

Megjegyzendőnek tartom, hogy ez a Csepegőmacskás, egyebek mellett a XVIII. század elején, alighanem a kuruc-labanc háborúk idején részben elpusztulhatott. Mikor ugyanis 1716-ban br. Jósika Imre fiainak, Józsefnek és Mózesnek anyjuktól, RácZ Krisztinától maradt javait összeírják, a conscriptioiban ez olvasható: „Csepegő Macskási² Portio. Vagyon ezen Portioban egy puszta ház hely, ezután nyíl szerent jarando szánto földek és széna rétek, mivel minden esztendőben nyíl szerent szokták az határt egymás közt fel osztani a Falusiak“ [JósHb. Fasc. III. No. 68]. Néhány évvel később, 1724 meg vallatnak azokban a kérdésekben, hogy „Doboka vármegyében Csepegő Macskás nevű mostani Puszta Praediumba(n). Nehai... Galgai RácZ Peter Ur(na)k hánj ház helljei voltanak kik vicinitasiban? most kik birják? quo Jure?“ [i. h. No. 75]. A vallók, szám szerint kilencen, mind Hosszúmacskásról valók: Közülök az egyiket Csepegő Györgynek,³ a másikat Csepegő Simonnak nevezik. Ezek vagy elődeik minden bizonnyal az elpusztult Csepegőmacskásról húzódtak be a közeli Hosszúmacskásra s innen származik vezetéknevök.⁴ Mind az 1716-i, mind az 1724-i adat tehát Csepegőmacskást már pusztafaluként említi.

¹ 1724-ben Hosszúmacskással, Alsószentmártonmacskással és Gyulával együtt említik „Csepegő Macskás“-t [JósHb. Fasc. III. No. 76].

² Itt és alább a szövegrészeket magam ritkítottam.

³ Ez alighanem azonos azzal a román jobbaggyal, akit egy másik 1722-ből való forrás szintén Hosszúmacskásról Csipigan Györgyi néven emleget [OL. Gub. Közig. összeírások. Doboka Sup.]. Társa vagy valamelyik rokona, Csepegő Simon már egy 1700-ból való forrásban is szerepel [uo.].

⁴ Éppen származási helyök birtokviszonyainak ismerete miatt kerülhetek bele a birtokváltás tanúinak sorába.

*Diósmacskás

1343: *Gyosmachkas* a parte possessionis Machkas Joseph (!) usque viam euntem ad Cluswar [Csánki V, 375]. 1356—8: Nicolaus dictus Kerek et Johannes filius Martini nobiles de *Gyos Machkas* [OL. Dl. 26752/EM.]. 1357: *Giosmachkas*. Poss. *Gyosmachkas* [Csánki V, 375]. 1423: Poss. *Diosmaczkas* [uo.]. 1507: Poss. *Dyosmachkas* [i. h. 376].

Ha lehetségesnek tartjuk azt a következtetést, hogy az egyik Macskás a Diós megkülönböztető-nevet a borsavölgyi Diós ~ Gyós község nevéől kapta,¹ valószínűnek látszik, hogy a hozzá, t. i. Dióshoz legközelebb eső Szentmártonmacskás névváltozata lehet a Gyósmacskása ~ Diósmacskása név. Csánki V, 377 valószínűnek tartja, hogy Diósmacskás más, mint Felsőmacskás. Magam ennek az egyébképpen semmivel sem bizonyított valószínűségi megállapításnak, az előbbi feltevés alapján, éppen az ellenkezőjét látom valószínűbbnek.

*Felsőmacskás

1313: Nicolao filio Gregorii de *Machkas superiori*. in ipsa terra *Machkas superiori* [OL. Dl. 26781/EM.]. 1493, 1509: *Felsew Machkas* [Csánki V, 376]. 1509: *Felsewmachkas* [uo.].

Valószínűleg azonos a XVII-XVIII. században Felsőszentmártonmacskásnak nevezett községgel, illetőleg ama iker-községek (Alsó- és Felsőszentmártonmacskás) egyikével, melyeknek összeolvadásából a mai Szentmártonmacskás alakulhatott; e község ugyanis a Borsapatak egyik mellékvizecskéjének legfelső részén lévő község.

*Felsőszentmártonmacskás

1652: *felső Szent marton maczkas* [Bíró lev.]. 1754: *Felső Sz. Marton Matskás* [Conscr. III, 83]. 1764: *Felső Sz. Márton Matskás* [Lészai lev. V. 29]. 1799?: *F. Sz. Márton Macskás* [uo.].

A Magyar Nemzeti Múzeumnak az Országos Levéltárban lévő levéltári osztályában őrzött Rhédei levéltár egyik 1639-ből való forrásában² jelentkezik először a Felsőszentmártonmacskásnak nevezett község neve. Ez legnagyobb valószínűséggel a Felsőmacskás névvel együtt a patak völgyben legfeljebb eső mai Szentmártonmacskásra vonatkozik.

1639: Közép Labban az Derekaban az Szénafwnek (k.) [Múz. Rhédei]. — 1652: az fel(?) haton (k.). az Szeles erdő felől (sz.). az terben (sz.). az berek felet egj hold fold az Pap erdejere megj vegel.

¹ Borsavölgynek ez egyik legrégebről ismert községére Gyós ~ Diós-nak olvasható alakban 1283-tól vannak adataink [Csánki V, 346, l. még e mű 66].

² Sajnos, annak idején a forrásból átírásban jegyeztem ki ezt az adatot, és így betű szerinti alakban nem idézhetem.

az ezken (sz.) [Bíró lev.]. — 1754: a Falu közönséges nagy Uttzája. a Mező. a' Temető felől jövő árok. az agyagveremről le folyo árok. az erdőre járo út. A Szénafú tetején (k.). a' Pusztá Templom helyén feyül a' Dombon (sz.). az Ecclesia erdeje között édgý darab Irotvány. a gartz allya. a' Sós kut bértzére [Conscr. III, 83]. — 1799?: A Falu felsó végén lévó Ke(n)der föld (sz.). A Csepegó alat a Hoszu Macskásra menó utan alol (sz.). A Bonye hidnál (sz.). Az három Dombnál (sz.). A Kováts árkára járo föld (sz.) [Lészai lev.].

*Gen(y)emacskása

1314: Poss. *Genyemachkasa*. Poss. *Genemachkasa* [Csánki V, 375].
1450 körül: Poss. *Gengemachkasa* (l) [i. h. 376].

Adatok hiányában egyik jelenlegi borsavölgyi Macskással sem tudom azonosítani. Az előtag személynévnek látszik; ilyen nevű birtokost azonban Kolozs megyéből nem tudunk kimutatni. Kide határán ma is van egy *Genyetszurdoka* nevű hely, de a birtoklástörténet eddigi adatai segítségével ez sem magyarázható. Bihar megyében is van *Genyéte* nevű hely; ezt 1332-ben Sanctus Martinus néven említik,¹ nyilván azért, mert egyházának Szent Márton volt a védszentje [vö. Jakó Zsigmond, Bihar megye a török pusztítás előtt Bp., 1940. 245]. Bár a *Genye* és *Genyete* tagot magyarázni nem tudom, feltűnőnek tartom, hogy a Borsavölgyén ilyen előtagú községnév egy Szentmártonmacskással egy területen és nagyjában ugyanazon korban fordul elő, Biharban meg Genyete községet előbb Szentmártonnak (Sanctus Martinus) említik. Ilyen, természetesen egyáltalában nem biztos alapon van valami valószínűsége annak, hogy ez a Gen(y)emacskása azonos Szentmártonmacskással.

HOSSZÚMACSKÁS

1648/1786: *Hoszu Maczkas* [JósHb. Fasc. XXXV. No. 3]. 1700: Possessio *Hoszszu Macskas* [O. L. Gub. Közig. Összeírások. Doboka Sup.]. 1710: *Hoszu macskás*. *Hoszu macskás* [JósHb. Fasc. III. No. 74]. 1720: *Hoszu* alias Szent Miklós *Macskása* [Bí. I. Fasc. 19. No. 6]. 1722: Pagus *Hoszszu macskás* [O. L. i. h.]. 1724: *Hoszszu* alias Szent Miklos *Macskás* [JósHb. Fasc. III. No. 76]. 1728: *Hoszszu Macskas* [i. h. No. 86]. 1754: *Hoszszu Matskás* [Conscr. III, 84]. 1761—2: *Hoszszu*

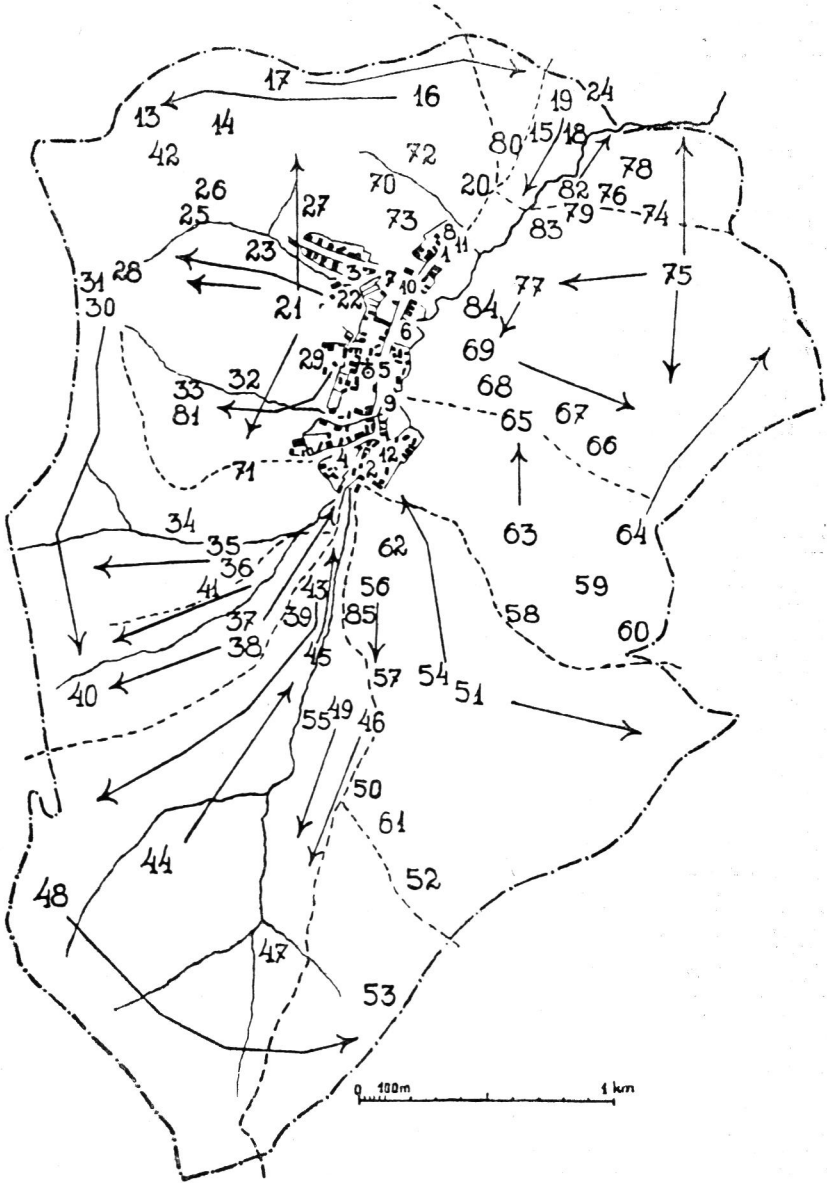
¹ Egyébként, mint Kállai Erzsébet szíves szóbeli közléséből tudom, a Magyar Nemzeti Múzeum Becsky levéltárának egyik oklevele 1429-ből is említ „poss. *Genyete*” nevű helyiséget, az Erdélyi Múzeum Wesselényi levéltárában levő meg „poss. *Genyethe* eccl. sancti Martini” fordul elő a más évekből és más forrásból ismert *Geneche* alak mellett.

Matskás [Rátz Krisztina conscr.]. 1782: *H. Matskás* [Gyulay és Kuun lt.]. 1808: *Hoszu-Macskás* ~ Sztrimba [Lipszky]. 1839: *Hoszszu-Matskás* ~ *Huszo-Metskás* [Lenk]. 1877: *Hosszu Matskás* ~ *Maciasiu* (!) [Dvorzsák, Hnt.]. 1942: *Hosszumacskás* ~ *Huşău* [Hgy.].

Mint az adatokból látható, e községnév csak 1648-ban tűnik fel először, de még 1720 táján is használják az előbbi Szentmiklós-macskás(a) nevet. Az újabb név a Borsapatak egyik mellékvizecskéje mentén épült, valóban hosszán elnyúló, útmenti település neve. Helynevei itt alább következnek.

1724: Az Falu ivo kuttyán alol (házhely). Az Falu also vegin (ua.). Az Falu felső vegin (ua.) [JósHb. Fasc. III. No. 76]. — 1754: A Falu derekán. a' Falún le folyo patak. A Széles völgyben (sz.). a Fejérdi út. A' Meleg erdő alatt (sz.) (ezen) felyül (!) vagyon édg darabotska tövisses erdő [Conscr. III, 84]. — 1761—62: Gyula felől való forduloban: Lá Kasztěj (sz.). Lá v. Pe Rit (sz.). Pe Gyálu Flamund (sz.). In Várza (sz.). A Lungu Várzilor (sz.). Lá Gárdu Czárini (sz.). Lunge Gárdu Tzárini (sz.). In Gurá Várzilor (sz.). Lá Kápu Gyáluluj (sz.). Intre Paráj (sz.). In misloku Várzilor (sz.). In Fátze (sz.). — Csepegő Matskás felől való forduloban: Pe Gyálu Csipegouluj (sz.). In Dosz (sz.). In Válye Mirásuluj (sz.). In Fátze (sz.). La Kerek Domb (sz.). — Kaszálók: In Funátze Máre. Lá Funátsore v. Funatsora [Rátz Krisztina conscr.]. — 1782: Falu Közepin az Ivo k[ut] mellett. — a' Patakon tul [Gyulay és Kuun lt.]. — 1860: Dosz (sz., k.). Széna Füvek (k.) [MNY. XXVIII, 178]. — 1910—1917: Haladó. Várza. Észak (Doszu). Szénafű. Csepegő. Felső puszta. Puszta hegye. Nyires. Közlegelő [Telekkönyvi térképvázlatok]. — 1942: 1. Fő-út ~ Ulitsa čea mare (u.). 2. Dánya Silimon melletti híd ~ Podu la Daña Šilimon (h.). Egy ottlakó emberről nevezték el. 3. Az árkon ~ Ulitsa de pã pãrau (u.). 4. Ulicsara ~ Uličora (u.). 5. Templom mellett lévő kút ~ Fintina la beserika (kút). 6. Falusi kút ~ Fintina satuluj (kút). 7. Kiskút ~ Fintiniitsa (kút). 8. Burtuka (kút). 9. Juon Märija híggya ~ Podu lui juon Märie (h.). 10. Udvari kapu híggya ~ Podu im porța kurtsi (h.). Egy uraság kertje volt itten. 11. Burtuka híggya ~ Podu la Burtukă. A Burtukánál [8] lévő híd. 12. Újkút ~ Fintina la Ștefanuk. Ezt a nemrég készített kutat a románság az az itt lakó Pop Istvánról nevezte el. 13. Nagyakasztófa ~ Kăstăi (k.). 14. Kisakasztófa ~ Kăstăiile čele m'ič (sz.). 15. Borsaji út ~ Drumu Borși. A Kolozsborsára vezető út. 16. Haladó ~ Haladău (sz.). 17. Styubej ~ Ștubej (k.). Az itt lévő kútról nevezhették el ezt a területet. 18. Gyulaji patak ~ Val'ea Žuli. A községen átfolyó patak neve a falun alól. 19. Gyulaji rét ~ Ritu Žuli (k.). A Kolozsgyula felé eső rét. 20. Ariny ~ Ariñ (sz.). 21. Boristya ~ Borišta (l., sz.).

22. Berek ~ Bark (k.). 23. Berekpatak ~ Părău Barkului. A Berekben [22] kezdődő árok neve. 24. Styubej hígygya ~ Podu la Ștubei :

Hosszúmacskás helynévtérképe

Határa 1862 kat hold

Podu la rit. A Gyulai réten [19] a Styubejnél [17] lévő hid. 25. Tyerty ~ T'ęrtu (sz.). Régen kert volt itt. 26. Tyertypatak ~ Pă-

rău T'ərfuluj (á.). 27. Podás ~ Podaš (sz.). 28. Kapu Barkuluj (sz.). 29. Falusi legelő ~ Legeleu satuluj (l.). 30. Benkő heje ~ Loku luĵ Benk : Loku Benkuluj (sz.). Egy Benkő Mihály nevű emberé volt.¹ 31. Doszszája ~ Gura Dosuluj (sz.). 32. Szöllő patakja ~ Părău žiji (á.). 33. Árkok köszt lévő kút ~ Fintina ĩntre părăje (kút). 34. Vultur mögötti kút ~ Fintina de după Vultur (kút). 35. Vultur-árok ~ Părău Vulturuluj (á.). 36. Vultur mögött ~ După Vultur (sz.). 37. Nyírespatak ~ Părău Mńirešuluj : Părău Mirešuluj (p.). 38. Nyíres ~ Mńireš : Mireš (sz.). 39. Macskási út ~ Drumu Măškašuluj. A Magyarmacskásra vezető út. 40. Nyíresfeneke ~ Fundu Mńirešuluj : Fundu Mirešuluj (sz.). 41. Nyíresi út ~ Drumu Mńirešuluj : Drumu Mirešuluj. A Nyíresen [38] átvezető út. 42. Akasztófa teteje ~ Virvu Kăstăjilor (k.). 43. Pusztaverőfény ~ Fatsa Pusti (k.). 44. Puszta ~ Pusta čęa mare (sz., k.). 45. Pepinyistya ~ Pepińište (sz., k.). 46. Gyuri lábja ~ Labu luĵ D'uri (sz.). 47. Puszta ~ Pusta čęa m'ikă (k.). 48. Csepegő ~ Čipčigău (sz., e.). 49. Poĵicilė ~ Poĵetsile (sz.). Régen állítólag pajták voltak itten. 50. Kolozsvári út ~ Drumu Klužuluj. Ezen az úton mennek Kolozsvárra. 51. Natyszénafű ~ Finatsu čel mare (k.). 52. Közbülső szénafű ~ Finatsu đim m'izlok (k.). 53. Csepegőji szénafű ~ Finatsu Čipčigăuluj (k.). 54. Szénafű alatt ~ Su Finats (sz.). 55. Puszta patakja ~ Părău de pă Fatsa Pusti (p.). 56. Keregdomb ~ Kęreždĳmb (sz.). 57. Popoj kútya ~ Fintina luĵ Popoj (kút). 58. Fejérdi út : Fehérdi út ~ Drumu Fijurduluj. A szomszédos Fejérdre vezető út.² 59. Ruptur ~ Rupturĳ. Szakadásos, terméketlen hely. 60. Podás ~ Podaš (sz.). 61. Közbülső szénafű úttya ~ Drumu de pă pfičor (út). 62. Natyszénafű kútya ~ Fintina đim Finats (kút). 63. Dosz ~ Dosu (sz.). 64. Finácsarė ~ Finăčore (sz., k.). 65. Dosz úttya ~ Drumu Dosuluj (út). 66. Gyėlnyica ~ D'elńitsă (sz.). 67. Kiskút ~ Fintĳńitsă (sz., kút). 68. Gyėlnyica árka ~ Părău pă D'elńits (á.). 69. Fáca ~ Fatsa (sz.). 70. Lábárok ~ Părău đela Lab (sz.). 71. Boristya úttya ~ Drumu la Borište (á.). 72. Láb ~ Lab (sz.). 73. Főrcátkertek ~ Gredĳń. A román mezőgazdasági reformmal kisajátított kertek neve. Vő. r. a forță 'kényszeríteni', forțat 'kényszerbérletbe adott'. 74. Várza úttya ~ Drumu đĳ pă Varză (út). 75. Várza ~ Qarză : Varză (sz.). 76. D'alu flămind (l.). 77. Fruntăr ~ Fruntafu : Fruntaš (sz.). 78. Kapu d'aluluj (l.). 79. Várza szája ~ Gura Qarzelor (sz.). 80. Gyulaji út ~ Drumu Źuli. A Kolozsgyulára vezető út. 81. Árkok köszt ~ ĩntre părăje (l.). 82. Egyed Albėrt réttye ~ Rĳtu luĵ ĵeđędi (k.). Egy ilyen

¹ L. még Magyarmacskás helynevei között is.

² A Fehėrd alakot Kallós Györgynek gimnázista fiától hallottam.

nevű emberé volt. 83. Csörgő ~ Čurgäu (kút). 84. Fésékert ~ Feš-kert (k.). 85. Keregdomp higgya ~ Podu la Kereždimb. A Keregdombnál [56] lévő híd [Gergely Béla hgy.].¹

*Józsefmacskás

1314: Poss. *Josephmachkasa* [Csánki V, 375]. 1343: Gyosmachkas a parte possessionis *Machkas Joseph* usque viam euntem ad Cluswar [uo.]. 1368: Poss. *Josephmachkasa* [uo.]. 1423: *Josephmaczkass* [uo.]. 1450 körül: Nobiles de *Joseph Machkasa*. *Josef Machkasa* [i. h. 376]. 1451: *Jozephmachkasa* [uo.]. 1472, 1478: Poss. *Josephmachkasa* [uo.].

Azt, hogy e község ilyen néven önálló település volt-e vagy hogy melyik mai borsavölgyi Macskással azonosítható, a rendelkezésre álló adatok alapján nem dönthető el. Csánki V, 377 is a Macskások tárgyalásakor ezzel kapcsolatban csak ennyit ír: „Csupán többkevesebb valószínűséggel állíthatom, hogy pl. József-Macskása nem lehet azonos sem Gen(y)e-Macskással, sem pedig Csepegő-Macskással“. Bár ezt az állítást Csánki különösebben nem indokolja meg, magam szinte kétségtelennek tartom. Genyemacskás ugyanis például 1314-ben, illetőleg 1343-ban és 1423-ban Józsefmacskással együtt fordul elő ugyanabban az oklevélben, tehát más községnek kell lennie. Közelebit, illetőleg biztosabban mondani a kérdéstről az eddigi adatok birtokában nem lehet.

Csánki V, 377 valószínűnek látja, hogy Józsefmacskás Botosmacskással, Felsőmacskással és Szentmártonmacskással azonosítható. A Szentmártonmacskással való azonosítást a következő megokolással tartja valószínűnek: „Szent-Márton-Macskás helység határában 1463-ban a Szentelt-kut (Zenthelthkwth) nevű forrást ismerik, melyet a következő évtizedben, 1478-ban, már József-Macskása helység határában említenek. Ezek az adatok arról is tanuskodnak, hogy Szent-Márton-Macskása és József-Macskása alatt tulajdonképp ugyanegy helység vagy legalább ugyanegy helység részei értendők“ [i. h. 379].

MAGYARMACSKÁS

XVIII. század vége: Felső Kolos Vármegyében ... *M. Macskáson* [Lészai lev. V. 14]. 1800, 1801: *M. Matskás* [i. h. 34, 35]. 1808: *Magyar-Macskás* [Lipszky]. 1831: *Magy: Matskás ~ Métskásu Unguraszke* [ConsTrans]. 1839: *Magyar-Matskás ~ Metskás-ungureszk* [Lenk]. 1877: *Magyar-Macskás ~ Maciasiu Ungurescu* [Dvorzsák, Hnt.]. 1909: *Magyar-macskás ~ Măcițașul-unguresc* [MoldTog.]. 1922: *Magyarmacskás ~*

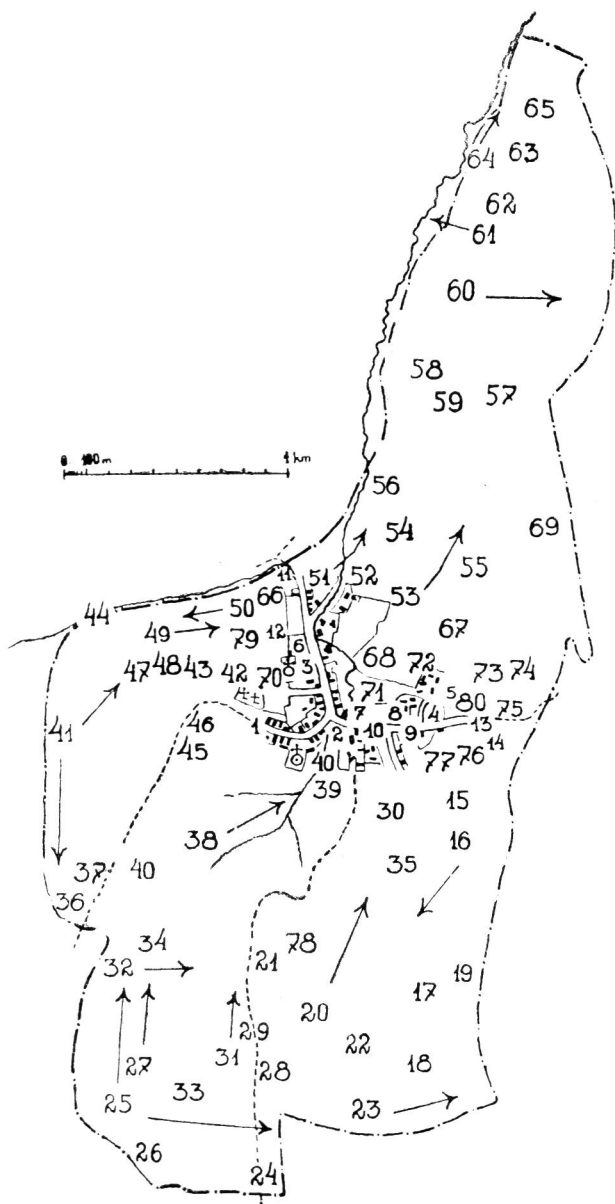
¹ Közlő: Kis Gábor (60) román és Kallós György (42) magyar.

Macicașul ung. [MartIstr.]. 1942: *Magyarmacskás* ~ *Mășkaș* : *Mășkașul unguresk* [Hgy.].

E község ilyen néven csak 1781-ben tűnik fel először. Szinte kétségtelen, hogy az előbb Csepegőmacskás néven emlegetett községnek a XVIII. század folyamán keletkezett, későbbi neve lehetett. A név maga arra mutat, hogy a XVII-XVIII. század folyamán hihe-tőleg többször is elpusztult Macskások magyar lakossága a XVIII. század végéig legkevesebbé éppen ebben a községben csappant meg; csak így érthető e falunév Magyar megkülönböztető jelzője.

1781: A' Szénafű tetején (k.) [A dési ref. egyhm. lt.]. — 1868: Nagy széna fű [uo.]. 1882: Pap erdeje [MNY. XXVIII, 251]. — 1909: Rét. Várhegy. Verőfény. Szénafű. Észkas. Szellő domb. Asztagos. Kövespad(!). Sóskút [Telekkönyvi térképvázlatok]. — 1937: Orhiș (Várhegy). Pocorna (Verőfény). Fănați (Szénafű). Dealu țiganilor (Szellős domb). Chișpod (Kövespad). Dealu țiganilor (Kövespad) [uo.]. — 1942: 1. Agyag felé : Agyag-uca ~ Ulitsa pe la lut. Az Agyagdomb felé vezető utca neve. 2. Sztrázsa ~ Straža. A falu közepének a neve. Állítólag azért nevezik így, mert az éjjeli őr (sztrázsa) itt szokott tartózkodni. 3. Álszeg ~ Ulitsa de la Podu Biji : Strada de la Podu Biji. A falunak Szentmártonmacskás felé eső része; felső végében van a Bőnye hídgya ~ Podu Biji [11]. 4. Felsőzeg ~ Ulitsa pe la kruče (u.). A hosszúmacskási határszélben lévő kereszthez vezet. 5. Felsőbürtuka ~ Fintina de la kurte. Egy Benkő nevű uraság volt udvaránál lévő kút. 6. Álsőbürtuka ~ Burtuka (kút). 7. Csóra kúttya ~ Fintina lui Čora (kút). Egy ittlakó Ciora nevű román emberről neveztek el. 8. Danika kúttya : Kizs Dani kúttya ~ Fintina Dańiki. Jelenleg ez a falu legjobb kútja. A ma már nem élő Istváni Dánielről kapta nevét. 9. Boska hídgya ~ Podu de la Boška (h.). Az ittlakó Boșca nevű román családról neveztek el. 10. Csóra hídgya ~ Podu de la Čora. A Csóra kútjánál [7] lévő híd. 11. Bőnye hídgya ~ Podu Biji. A Bőnye patakán [44] lévő híd. Ez választja el Magyarmacskást Szentmártonmacskástól. 12. Buna. Régen állítólag ebből a kútból ivott az egész falu. 13. Pásztori kert ~ Păstorășka (k.). A pásztor használta. 14. Bámfiné kúttya ~ Fintina Bámfoji (kút). Egyesek szerint e helynév elötagja csúfnév volt; mások szerint egy Bánffyné lakott itten. 15. Kisropó ~ Rîpou m'ik (sz.). 16. Ropó : Észkas ~ Rîpou (sz.). A Ropó nevet gyakrabban használják; a második név a telekkönyv hatására terjedhetett el. 17. Pakulár dombja ~ Dîmbu Păkurarului (k.). 18. Csereji erdő ~ Pădurea de la Čerai. Gyertyán-, juhar- és tölgyfa-erdő neve. 19. Ropótető ~ Dîmbu Saboului (sz.). Egy Szabó nevű családé volt. 20. Vágatt ~ Tejeturi (l.). 21. Csung ~ Čungu (l.). 22. Csörgő ~ Čurgău (kút). 23. Csere teteje ~ Čerai (e.). A Cse-

reji erdőnek [18] a hegygerincen lévő része. 24. Csúp : Untura ~
 Čup : Untura. Halmocska neve a kolozsvári határszélben. Itt van

Magyarmacszás helynévtérképe

Határa 1082 kat. hold

eltemetve egy román ember, aki Kolozsvárról a napszámból hazajövet elvesztette a pénzét, és ezért az erdőben felakasztotta magát;

az ő gúnyneve Untura (,háj') volt. 25. Szénafű ~ Finats (l., k). 26. Dijószeptető ~ Virvu Finatselor (l.). 27. Verem ~ Grõpa Kintău-luj (l.). Kajántó ~ Kintău felé esik. 28. A vackõrfánál : Hubájiné ~ Păru Hubăojej. A Szénafűnek egy vadkörtefa körül lévő része. Egy Mocan-né nevű szentmártonmacskási román asszony itt szokott a szeretõivel találkozni. Ennek az asszonynak a gúnyneve Hubájiné volt. 29. Benkõ úttya ~ Drumu d'e pă Finats. A Szénafűn [25] át Kolozsvárra vezetõ út. Régebben Benkõ Mihály ügyvéd birtokára vezetett. 30. Farkazsdomb ~ Farkaždîmb (sz.). A tagosítás elõtt (ez kb. ötven esztendővel ezelõtt volt) farkasok tanyáztak ezen a dombon. 31. Búrjányok ~ Burujeñele (k.). Gyomos, gazos hely volt. 32. Borozda ~ Su brazda (k.). A Szénafű [25] egy része. 33. Jankó kútyta ~ Fintina Jankuluj (k.). Egy Hencz János nevű magyar ember kútja volt itten. 34. Borozdaji kút ~ Fintina d'e su brazdă. A Borozdában [32] lévő kút. 35. Ropó árka ~ Grõpa Rîpouluj A Ropó [16] és Csung [21] közt lévő árok neve. 36. Pojényi erdõ ~ Pădurea Pojeñilor (e.). 37. Pojény ~ Pojeñ (sz.). 38. Verõfény ~ Pokorña (sz.). Déli és keleti fekvésű oldal. 39. Szentélkút ~ Santalkut (sz.). Régen állítólag itt szentelték a románok a búzát. 40. Szentélkut árka ~ Părau d'ela Santalkut. A Szentélkúton [39] végigfolyó árok neve. 41. Várhegy megett ~ După Horhiş (sz., k.). 42. Várhegy-ódal ~ Kõştea Horhişuluj (sz.). 43. Várhegy ~ Horhiş (sz.). Régen itt volt az akasztófa. A falusiak vélekedése szerint a Várhegyen valamikor egy óriás tanyázott. Amikor leült, lábát a két szemközti lévő dombra tette. Mások szerint egyik lába a Pojényen, a másik a szentmártoni D'ęalu porkuluj-on volt és az elõtte lévő Tálból [47] szokott enni. Az óriásnak a lánya egyszer egy szántó embert a négy ökrével a kötényébe vett, és azt mondta, hogy ilyenek fogják majd egyszer túrni a földet. — A Várhegyben egyébként a falusiak hiedelme szerint kincs van elrejtve. 44. Bõnye pataka ~ Părau Biji (p.). 45. Dõktér ~ Tsimitiru animal'elor. 46. Agyagdomb ~ La lut (sz.). Agyagos domb neve. 47. Tál ~ Blidu (k.). Itt volt régen a várhegyi óriásnak a tála. Ezt a tálat egyesek szerint a diósiak elvitték és ma vályunak használják; mások szerint a Várhegyi kútban [79] van. 48. Dombok köszt ~ Val'ęa de după Horhiş (sz., k.). A Várhegy [43] és több kisebb domb közötti föld neve. 49. Várhegy észka ~ În doz d'e kătă Val'ęa Biji (sz.). A Várhegynek [43] a Bõnye pataka [44] felé esõ északi oldala. 50. Bõnepataki földök ~ Pămînturil'e d'ela val'ęa Biji (sz.). A Bõnye pataka melletti térség neve. 51. Rét : Benkõ réttye ~ Rîtu Benculuj (sz., k.). A Benkõ Mihályé volt. 52. Kértek ~ Grădiñ (sz.). 53. Sós-kút ~ Şoşkut (sz., k., l.). A benne lévő kút ma már nem sós. 54. Sós-kúti rét ~ Şoşkut (k.).

55. Sós-kútfü ~ Soškut (l.).¹ 56. Pap réttye ~ Ritu popi (sz., k.). A református egyházé. 57. Pap érdeje ~ Pădurea popi (e.). Ez is a református egyházé. 58. Pusztatemplom ~ Beserikutsa (k.). Itt volt állítólag a magyar- és szentmártonmacskási reformátusok közös temploma.² 59. Pap érdeje alatt ~ Pămînturil'e popi (sz., k.). 60. Hegy : Benkőhegy ~ D'alu (sz.). A telekkönyvi térképen ennek a területnek a neve: Asztagos. Ez a terület is a Benkő Mihályé volt. 61. Csóra árka ~ Părău Čoră (á.). Ugyanazé az emberé, akiről kutat [7] és hidat [10] is neveztek el. 62. Bányaji patak ~ Părău lui Baňaji (á.). A faluban ma is élő Bányai-családról nevezték el. 63. Kövespad ~ Val'ea : Kišpöd (l., sz.). 64. Kövespadi rétek ~ Rîturil'e de su Kišpöd : Rîturil'e de pă Val'e (k.). 65. Dósz ~ Legel'eu d'in Dos (l.). 66. Malomnál ~ Pămînturil'e d'e lingă mōra (sz.). Egy ma már nem működő malomnál lévő földek neve. 67. Cigányok hegye ~ Dîmbu Tsiġańilor (sz.). Egy Szentiványi nevű uraságnak itt dolgoztak a cigányok. 68. Széllődomb ~ Dîmbu Tsiġańilor (sz.). A románok ezt a hegyet is a 67. szám alatt közölt helynévvel jelölik. 69. Nyíres ~ Mńireš (sz.). 70. Lab după grăd'ín (sz.). 71. Falum fejül (sz.). A románok ezt a helyet a 67. és 68. alatti helynévvel jelölik. 72. Szőlőhegy ~ Kōstġea Źijj (k., sz.). 73. Bácsi tagja (sz.). A románban ez is a D'alu Tsiġańilor [67] egy része. 74. A keresztnél ~ La Kruġe (sz., k.). Egy kereszt körül lévő földek a hosszúmacskási határszélben. 75. Kereszt felé ~ Drumu pe la kruġe. A hosszúmacskási határszélben lévő kereszthez vezető út. 76. Huhűjkert : Hujűjkert ~ Grăd'ina Hujuluj (sz., k.). E helynév előtagja egy román ember csűfneve volt. 77. Huhűjhegy : Hujűjhegy ~ D'alu Hujuluj (k.). A Huhűjkert mellett lévő domb neve. 78. Csungű kűt ~ Fintina d'ela Čung. A Csungban [21] lévő kűt. 79. Várhegyű kűt ~ Fintina Horhišuluj (kűt). Egyesek szerint itt van elrejtve a várhegyű óriás tála. 80. Csicsiridomb (sz.). Ritkán használt helynév [Gergely Béla hgy.].³

*Magyarszentmártonmacskás

1752: *Ma. Sz. Márton Matskás*. — *M: Sz. Márton Matskás* [Bf. Rok. Lázár lev. 49. Fasc. 10. sz.].

Alább, az Oláhmacskás címszó alatt kifejtettek alapján valószínűnek tartom, hogy e címszóbeli név a mai Szentmártonmacskás

¹ A románság nem jelöli külön az 54 és 55-ös helynév területét.

² A szentmártoni református egyháznak a XV. l. századból származó kelyhe Kozma Ferenc magyarmacskási községi bírónál van.

³ Közlő: Bányai Sándor (48), Kozma Ferenc (43), Hencz András (81) magyar és Pátruť János a Mihálye (52) román.

területén a XVIII. században még megvolt ikerközség egyikére, még pedig a Bönyepatak völgyében feljebb fekvőre vonatkozik.¹ Ugyanabban a forrásban, amely Magyarszentmártonmacskást említi, a valtatásos összeírás tanúi vallomásukban e községnév helyett az egyszerűbb Szentmártonmacskás nevet is használják. A két név tehát ugyanarra a településre vonatkozik. Az összeírás néhány tanújának nevéből következtetve, úgy látszik, hogy e tájt már Magyarszentmártonmacskásnak csak a nagybirtokos és kisenemesi rétege lehetett magyar, jobbágy- és zsellér-lakossága már román volt. Ugyancsak valószínű az is, hogy e román lakosság hihetőleg jórészt az ikerközségből, Oláhmacskás- vagy Alsószentmártonmacskásból nyomult az elpusztult magyarszentmártonmacskási magyarság helyére.

A címszövebeli község névváltozata lehet a jelzők helycserejével alakult, alább tárgyalt Szentmártonmagyarmacskás községnév.²

*Oláhmacskás

XVIII. század második fele: *Oláh Matskásan* [Bf. Rok. Lázár lev. 36. Fasc. 18. sz.].

Az idézett levéltárban van egy keltezetlen, emlékeztető, tehát nem hivatalos jellegű összeírás-féle; a címe ez: „Az Kalataszegi Jozzágnak Conscriptioja“ (Ez összeírás megjegyzései minden valószínűség szerint a Lázár-család birtokaira vonatkoznak). Ebben a csak részben kalotaszegi községekre vonatkozó emlékeztetőben többek közt ez is olvasható: „*Oláh Matskásan* talaltam ház helyet 2 Mind a kettőn Sellér lakik.“ Egy másik ugyancsak keltezetlen, de valamivel előbbi időtájról való papirdarabkán az alsótői és poklostelki „sesszio“-k feljegyzésével együtt az „Also Sz: Márton Macskáson“ lévő kettőt is feljegyzik. Minthogy az előbb említett összeírásban is az Alsótőkön és a Poklostelkén lévő „sessio“-król emlékeznek meg, szinte kétségtelen, hogy itt ugyanazon birtokos, valamelyik Lázár, összeírásáról van szó és így Oláhmacskást azonosnak vehetjük Alsószentmártonmacskással. Ezt annál is inkább valószínűnek kell tartanunk, mert a két jegyzék azonos levéltári szám alatt [36. Fasc. 18. sz.] van; már pedig a levéltárnak a családi birtokviszonyokat bizonyára

¹ Megjegyzendő, hogy az itt idézett adat az Oláhmacskás alatt közöltekkel együtt akkor került elő, mikor ez a tizedik ív már betördelve nyomtatásra készen állott. Így ezt az adatot csak újratördeléssel tudtam e kiadványba beiktatni. Minthogy azonban eddigi fejtegetéseim módosításával sem tehetnék biztosabb megállapításokat, a Matkások kérdésének megnyugtatóbb tisztázását a később előkerülő adatoktól remélem, illetőleg akkor tartom elvégezhető feladatnak.

² Az 1752-i forrásból kiírt helyneveket a fenti, szinte kétségtelen azonosítás alapján Szentmártonmacskás helynévanyagába iktattam be.

jól ismerő rendezője aligha tette volna egy szám alá a két feljegyzést, ha nem ugyanazon birtokokra, illetőleg helységekre vonatkoznék az összeírás.

Ez újabb adat¹ világánál érthetőbb a Szentmártonmagyar macskás név is. Ez utóbbi Felsőszentmártonmacskás lehetett, míg az Oláhmacskás név Alsószentmártonmacskásnak másik neve. Még valószínűbbnek látszik most, hogy a mai Szentmártonmacskás helyén vagy tájékán még a XVIII. század első felében is két egymástól többé-kevésbé elkülönülő település volt, lehet, hogy amolyan iker-község-féle, amilyen a magyarság pusztulására következő román térhódítás idején, a XVI—XVIII. század folyamán különösen a mezőségi részeken nagyon sok keletkezett. Az itteni két település közül a feljebb eső magyar vagy túlnyomólag magyar lakosságút Szentmártonmagyar macskásnak, másként Felsőszentmártonmacskásnak, az alább fekvőt román, vagy főként román lakosságáról Oláhmacskásnak, illetőleg Alsószentmártonmacskásnak nevezhették.

*Pusztaszentmártonmacskás

1712 körül: *Pusztaszentmárton Macskás* [JósHb. Fasc. XLI. No. 13].

Ez a Pusztaszentmártonmacskás elötaggal ellátott községnév kétségtelenül azonos a mai Szentmártonmacskás községgel. A község maga a kuruc-labanc háborúk következtében pusztulhatott el nagy részében vagy esetleg egészében, s innen származhatik az akkori állapotára mutató Pusztaszentmártonmacskás elötagos név. Egyszeri említés után ilyen néven nincs több nyoma.

*Szentkeresztmacskás

1444, 1464: Poss. *Zentkeresztmachkasa*. Poss. *Zentkeresztmachkasa* [Csánki V, 376]. 1445: Poss. *Zentkeresthmachkasa* [uo.]. 1468: *Zentkereszt Machkasa* [uo.]. 1474: Poss. *Zentkeresztmachkasa* [uo.]. 1477: Poss. *Zentkereszt Machkassa* [uo.]. 1507: Poss. *Zentkeresthmachkassa* [uo.]. 1509: Poss. *Zentkeresthmachkasa* (!) [uo.].

Az 1509-ben — nyilván csak elírásból — Szentkeresthmachkasa néven említett Szentkeresztmacskás(a), Felsőmacskással és Szentmiklósmacskással együtt dobokamegyei község. Minthogy Felsőmacskás kétségtelenül azonos a Macskások közül a patak völgyben legfeljebb fekvő Szentmártonmacskással (ezt éppen fekvéséért Felső-

¹ Ez az adat folytatólagos levéltári kutatásaim közben akkor került elő, mikor már e munkának ez a tizedik íve már be volt tördelve. Így a fenti megjegyzéseket ebbe az ívbe, a megfelelő helyre még beilleszhettem, de az előbbi ív Alsószentmártonmacskás címszáva alatt (137. l.) nem utalhattam az itt mondottakra, mert az az ív akkor már kikerült a sajtó alól.

macskásnak vagy Felsőszentmártonmacskás néven is említik), Szentkeresztmacskása vagy a mai Magyar- vagy Hosszúmacskás, esetleg egy azóta elpusztult másik település lehetett.

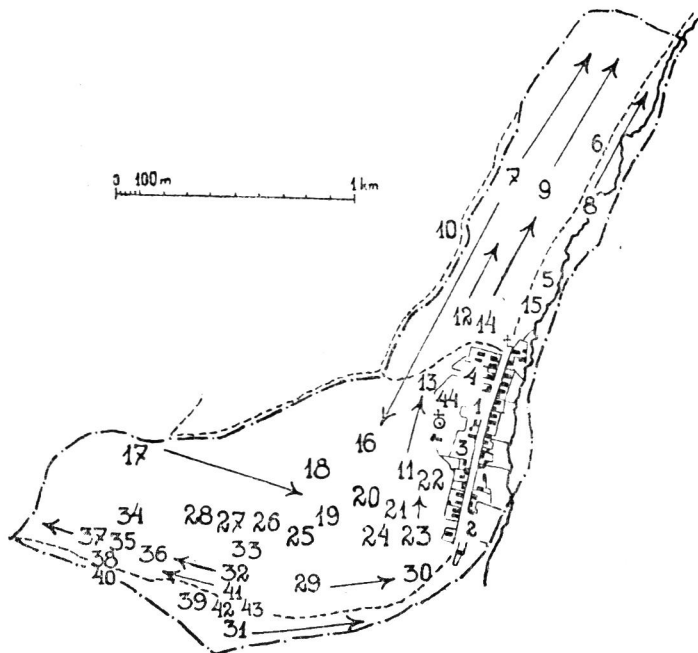
SZENTMÁRTONMACSKÁS

1440, 1507: Poss. *Zenthmartonmachkasa* [Csánki V, 375—6].
 1450: Poss. *Zenthmarton Machkasa* alio nomine Bothos Machkasa [i. h. 376].
 1458, 1461: Poss. *Zenthmarton Machkasa* [uo.]
 1460: Valentinus de *Zenthmarthonmachkasa* [Dl. 27034/EM.].
 1468: Poss. *Zenthmarthon Machkas* [uo.].
 1476: Plebanus de *Zenthmarton Machkassa* [uo.].
 1486, 1525: Poss. *Zenthmarthonmachkassa* [uo.].
 1489: Johannis de *Zenthmartonmachkasa* [Dl. 27073/EM.].
 1498: *Zenthmartonmachkassa* [Bánffy Okl. II, 348].
 1500, 1525: Poss. *Zenth Marthon Machkasa* [uo.].
 1502: Poss. *Zenth Marthon Machkas* [uo.].
 1587: *Zenttmarton Maczykasa* [Mike gyűjt. Registr. Arend.].
 1716: *Sz. Marton Macskás* [JósHb. Fasc. III. No. 68].
 1717: *Sz. Márton Macskása* [i. h. No. 64, 65].
 1719: *Szt marton macskas* [SzékNemzMúz. Apor It. B. Fasc. V. 1].
 1808: *Szent-Márton-Macskás* [Lipszky].
 1831: *Szent Márton Matskás* ~ *Matskásu* [ConsTrans.].
 1839: *Szent-Márton-Matskás* ~ *Szint-Martyin Metskas* [Lenk].
 1877: *Macskás-Szent-Márton* : *Szent-Márton v. Mária-Matskás* ~ *San Martinu Macicasiu* [Dvorzsák, Hnt.].
 1909: *Szentmártonmacskás* ~ *Sánmáartin-Mácicaş* [MoldTog.].
 1922: *Szentmártonmacskás* ~ *Sánmartin-măciçaş* [MartIstr.].
 1942: *Szemmártommacskás* ~ *Símärt'in* [Hgy.].

E ma is ilyen néven ismert község a Borsapatak egyik mellékpatakocskájának, a Bönyepataknak felső részén épült. Csánki V, 377—8 ezt a Macskást tartja „az ősi, eredeti Macskásnak.”

1675/XIX. század: Az ország uttya mellett Csepegő Matskás felé a Lo-kert nevezetű Hely udvarház-helynek [Lészai lev.]. — 1752: A F e l s ő H a t á r b a n : A Hidnál az uton fejjül (sz.). A Hideg kut terin a Bönye mellett (sz.). A Tekenyösben (sz.). A Falu Végén (sz.) vic(ínitate) ab una az ország Uttya. Az Falu felső vigin (sz.), melly is a Falura jár véggel. A puszta Szöllök alatt (sz.). A Hideg kut terin a melly is a Bönyére rug véggel (sz.). Az Akasztó fán fejjül (k.) vic(ínitatibus) ab una az ujj szőlök gyepüje, ab alt(era) az Erdo. A Tekenyösben lévő föld vigin (k.). — A z A l s o H a t á r b a n : A Falu vigin (sz.). A Falu végén az uton alol (sz.). Az Irotványb(an) (sz.). A Szabad Erdőb(en) (k.) vicin(atibus) ab una az Erdő. — az Felső Határban a mellynek is a Felső széllyin a közepe tájékán az Hideg kut van... ennek szomszédgyi alol... a Binye árka, fejjül... az ország uttya és a közöpe táján a felső borozdájának a Hideg kut. Az Hidegkuthnál lévő föld [Bf. Rok. Lázár lev. 49. Fasc 10. sz.]. — 1761-62: Gyula felől való fordulóban: Linge Szát (sz.). In Sesz (sz.). —

Magyar Macskás felől való fordulóban: In Kápu Szátuluj (sz.). Gyin szusz gye pod (sz.). Linge Válye (sz.). Pe linge Drum (sz.). Intre Paráj (sz.). In Tekenyös (sz.) [Rätz Krisztina conscr.]. — 1909—15: La Sziare. La Szivra. Linge gregnire (!) Buzásuluj. La Szivre supt vii. La Sziore supt vii. La Sziore szubt vii. La Izvore szubt zsii. La Szivre linge Bia. La Szivre¹ intre Paráje. Su Tekenis. La Pojen. La pojen. Deală (!) Porkuluj. La Teitsa. Pe gyalu in zsosz. In kapu szatuluj din zsosz [Telekkönyvi vázlatok]. — 1542: 1. Kapu satuluj d'in žos (fr., sz.).

Szentmártonmacskás helynévtérképe

Határa 395 kat. hold

2. Kapu satuluj d'in sus (fr.). 3. Podu'd'ela škola. Az iskolánál lévő híd. 4. Šikator. Utcácska neve. 5. Koturí. A patak egy kanyargós része mellett lévő kaszáló. 6. Kätä Žula. A Kolozsgyulára vezető út. 7. D'al : Pă d'al in žos (sz.). 8. Šesu (sz., k.). 9. După ži : După žije (sz.). 10. Drumu pă d'al in žos (út). 11. D'in suz d'e grăd'in : D'in suz d'e sat : Pusta d'in suz d'e sat (sz., l.). 12. În Koste (sz.). 13. Drumu pă după gardurí. A kertek mögött vezető út. 14. După gardurí (sz.). A belterülettel határos földek egy része. 15. Val'ea (sz., k.). 16. Teiča (l.). 17. D'alu porkuluj (e., l.). 18. Fintina la Teiča (kút). 19. Tajetura Bojti (l.). 20. Fintina la grōpa. Ma már nem hasz-

¹ Javitva: *Izivre*. — Ez s a többi alak az *Izvore* elírása lehet.

nálják ezt a kutat. 21. La izvora (k.). 22. Izvor (kút). 23. Dîmb (sz.). 24. Rupturî (sz.). 25. Sub D'alu porkului (sz.). 26. Kõstþea žiji (sz.). 27. D'asupra Žiji (sz.). 28. Pojeñ (sz.). 29. Sub ži (sz.). 30. La podu Biji (sz.). A Bõnye hídjánál lévõ földek neve. 31. Val'ga Biji (sz., k., p.)¹ 32. Între pãraje (sz., k.). Árkos hely. 33. Kõstþea de d'inkoþce d'e žije (sz., k.). 34. D'alu Tekeñișului (sz., e.). 35. Kõstþea Tekeñișului (l.). 36. Jertãoi (sz.). 37. Tekeñiș (sz.). Teknyõalakú hely neve. 38. Rãzoru Brezului (l.). Egy Brezu nevű román emberé volt. 39. Drumu spre D'euș. A Dióstra vezetõ út neve. 40. Parãu Brezului. A Rãzoru Brezului-ban [38] kezdõdõ árok neve. 41. Budulãu (sz.). 42. Podu d'ela Budulãu. A diósi útban a Budulãu-nál lévõ híd neve. 43. Dunga Budulãului. A diósi út egy emelkedõ része a Budulãu [41] nevű hátrészénél. 44. Rîtu biseriçi. A román templom mellett lévõ rét neve. [Gergely Béla hgy.]²

*Szentmártonmagyarmacskás

1789: *Szent Márton Magyar Matskás* [Lészai lev.].

Az itt idézett adatbeli név ama ikerközség egyikének névváltozata lehet, amelyrõl fennebb, a Magyarszentmártonmacskás címszóban szóltam. E két ikerközség, t. i. Magyarszentmárton- vagy Szentmártonmagyarmacskás és Oláhmacskás a legújabb korban éppen úgy egyetlen községgé, Szentmártonmacskássá olvadhatott össze, miúgy például Kalotaszegen a késõi középkortól kezdve külön emlegetett Magyar-kiskapus és Oláh-kiskapus (Szamára), valamint Magyar- és Oláhgyerõmonostor is az újabb korban egy községgé (Magyar-kiskapus, Gyerõmonostor) alakult [vö. Csánki V, 357-8, 365-6 és tõlem Kalotaszeg helynevei 75, 170, 18]. Az a kezdeti vélekedésem, hogy az itt 1789-bõl idézett adat esetében 1. elírásról, 2. a helyszínt jól ismerõ személynek a község akkori népi jellegére utaló pillanatnyi névalkotásáról, vagy esetleg éppen 3. a helyszínnel nem, illetõleg csak kevéssé ismerõs leíró egyéni és természetesen téves összevonásáról, egybeolvasztásáról, tehát tulajdonképpen puszta helynévkeveredésrõl (Szentmártonmacskás × Magyarmacskás) van szó, az újabban elõkerült adatok világánál hibás és felesleges feltevésnek bizonyult.

*Szentmiklósmacskás

1451: Poss. *Zenthmiklosmachkasa*. *Zenthmyklosmachkasa* [Csánki V, 376], 1458: Poss. *Zenth Myklos Machkasa* [uo.]. 1464: Poss. *Zenthmyklosmachkasa* [uo.]. 1503, 1518: Poss. *Zenthmyklosmachkassa*. 1509:

¹ Vö. Bõnyepataka Magyarmacskáson.

² Közlõ: Mocan Vazul (46 román).

Poss. *Zenth Myklosmachkassa* [uo.]. 1587: *Zentt miklos Maczkasa* [Mike gyűjt. Registr. Arend.]. 1720: Hosszu alias *Szent Miklos Macskás* [Bf. I. Fasc. 19. No. 6]. 1724: Hoszszu alias *Szent Miklos Macskas* [JósHb. Fasc. III. No. 76].

A két XVIII. századi adatból nyilvánvaló, hogy Szentmiklós-macskás azonos az újabb korban Hosszúmacskás névvel illetett községgel.

MAGYARFODORHÁZA

1452/1481: Johannes filius Andreae de *Fodorhaza* [Dl. 27027/EM.]. 1506: Johannes Ispan de *Fodorhaza* [CsákyOkl. I, 529]. 1508, 1515, 1524: *Fodorhaza* [BánffyOkl. II, 424, 462, 522—4, 452, 453, 530—2]. 1524: *Fodorhaza* in de Doboka [TelekiOkl. II, 393]. 1572: *A. ogior fodorhasza* [MúzRadák]. 1587: *Fodorhaza* [Mike gyűjt. Registr. Arend.]. 1700, 1722: Poss. *Fodorhaza* [OL. Gub. Közig. Összeírások. Doboka Sup.]. 1714, 1767: *Fodorháza* [JósHb. Fasc. IV. No. 1. — Mikó lt. Reg. III. Fasc. XVIII. 60]. 1808, 1831: *Fodorháza* ~ *Fodorá* [Lipszky. — ConsTrans.]. 1839: *Magyar-Fodorháza*, auch nur *Fodorháza* ~ *Fodora-ungureszk* [Lenk]. 1877: *Magyar-Fodorháza* ~ *Fodora Ungaresca* [Dvorzsák, Hnt. 325]. 1909: *Magyarfodorháza* ~ *Fodora-ungurească* [MoldTog.]. 1913: *Magyarfodorháza* [Hnt.]. 1922: *Magyarfodorháza* ~ *Fodora*: *Fodora ung.* [Martlstr.]. 1942: *Magyarfodorháza*: *Fodorháza* ~ *Fodora* [Hgy.].

1792: A l s ó f o r d u l ó: Szupt akasztěj (sz.). La Gura Zenotyj (sz.).¹ In Fundu Kisdonyi² (sz.). In Pusztá (sz.). Lá Kosore (sz.). La Bajko³ Touczuluj (sz.). In Rit (!) Akasztelior (sz.). La doszu Szetrocsci (sz.). Linge drum (!) Czeri (sz.). La Kosare (sz.). Pe Vale Uj Falululuj (! sz.). In Rit Szupt akasztěj (sz.). Pe Zetrogi (!) Fodori (sz.). — F e l s ő f o r d u l ó: La Kapu Szátuluj (k.). La Kale dornyj (k.). La Fontina dornyj in szusz (k.). In doszu gyélnyicze (k.). La Szeketure (k.). In Lábur (sz.). La Kornu Paduri (sz.). Pinge Vale (sz.). La Kal (!) Dornyj (sz.). La Mazaristye (sz.). La Gura Gyiresuluj (sz.). La Gura dornyj Kinyipistyj (sz.). In Gura Dornyj (sz.). La Por (!) luj Szimion (sz.). In Palte (!) siltso (! ? sz.). La Kále Gálbin (sz.). Pe Vale Lá Rip (sz.). La Sztrintur (sz.). La Agyires (sz.). La Dornyj (!) (sz.). — Lá Akole de in szusz (k.). In Gyelnicze (k.). Linge Gura dornyj (k.). Cselmika Utzában (telek) [Bánffy Zsigmond conscr.]. — 1801: Uj falu felől való fordulo: a Rét mellett (sz.) [Csákány lev.]. — 1820: Egresbelyi (irt., sz.). Verőfény (sz.). a' Lábokán a' Nagy mérezt vagy az ugy nevezett érdőszegelettyinél (sz.). Kálá Dornyj pegyál (! sz.).

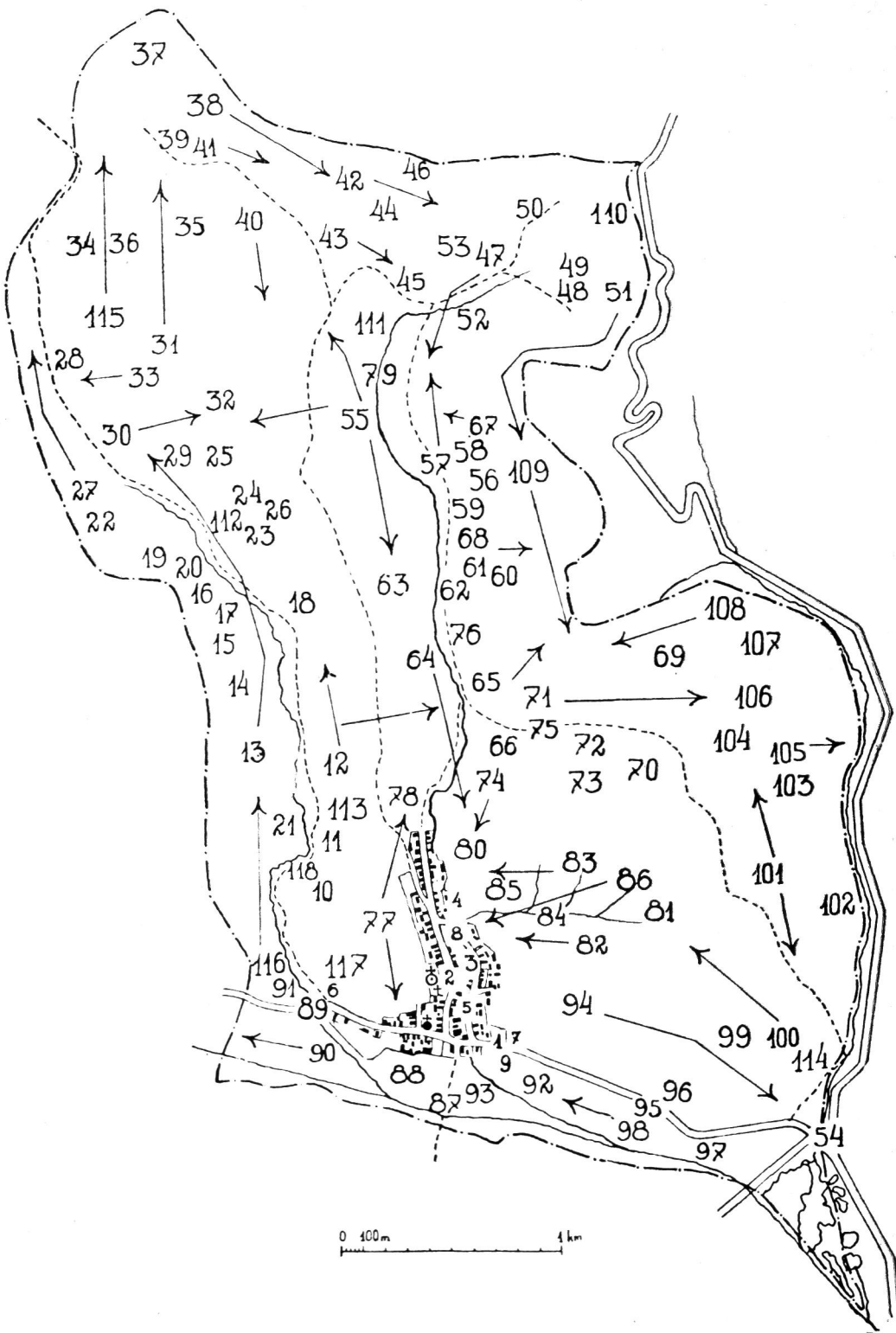
¹ Alább ugyanabban a forrásban: „La Gura Zelocsi“ (sz.).

² Alább ugyanott ez a tag *Kisdorn* alakban.

³ Alább ugyanott ez a tag *Barko* alakban.

a Rusz Demeter Gödrébe (sz.). a' Pusztába (sz.). a' Kosár tetőbe (sz.). a Styubejba (sz.). akasztófa tetején (sz.). nagy Sántz (k.). a Dornán (k.). Jértovoj doszszu Nyires (e.). [TT.]. — 1835 : In Mézéristye (sz.). In gurá Ágyiresului (sz.). In ágyires Jértovoju (szomszédja) Mind két felől . . . erdő (sz.). In gurá Dornyi (k.). In Kápu Mézéristyi (k.). Lá gyelnyitze (k.). — a Felső Fordulóban : Gyá Szuprá Szátuluj (sz.). Lá fundu Tekenyisuluj (sz.). Lá Pomny (szomszédja) egy felől . . . az Utt (sz.). Lá Pereu tsél reu (sz.). Lá Dimburele (sz.). In Lábriijj (?)... Másfelől az Unita eclesiak fölgye (sz.). Lá pereu pushti (sz.). In Zenage (e.). In gurá Ágyiresuluj (k.). In Jértovoj Máj in Szusz in ágyires (k.). — A l s o F o r d u l o b a n : Pingé rit (sz.). In Zenage (sz.). Szupt Bérku Teutzuluj (sz.). In puszte (sz.) [Hodor lev.]. — 1835 körül : Dorna hidgya. Dorna hidgyán tul. a Falu felett valo Láb. a' Burián verembeli (sz., k., irt.). az Egres torkába (sz.). Egres (sz.). A' Fogado háta megett lévő Rét. A' Jértovoj vero[ien]ye [TT.]. — 1913 : alsó rétek. felső rétek. Dorna. Egeres. Jertevoi. Jertevojes. fundatura la strimuri. Domboknál. Kosztea Dornyi. Jezuristye. Láboknál. Puszta Szöllő. Puszta szöllő. Demeter gödre. Kosára. Puszta. Kis Dorna verőfény. Zenaga. Zenagu. Zenage. Verőfény [Telekkönyvi vázlatok]. — 1942 : 1. Nagy-ucca : Ulitsa d'in žos (u.). 2. Felső-ucca ~ Ulitsa d'in sus : Ulitsa čea mare (u.). 3. Kis-ucca ~ Uličgra (u.). 4. Makujina ~ La mákujina (kút). 5. Kiss-ucca híggya ~ Podu Drigli. Ezt a Kis-utcában [3] lévő hidat a románok egy itt lakó asszonyról nevezték el. 6. Felsőkút ~ Fintina d'in sus (kút). 7. Pusztakért ~ Gred'ina pustije. Puszta telek neve. 8. Szoros ~ Soroš. Utcácska neve. 9. Álsókút ~ Fintina în drum. Az országút mellett van. 10. Gyezuristy ~ D'ezurišt (sz.). 11. Luka gödre ~ Gropa Luki (k.). 12. Lábok ~ Laburi (sz.). 13. Dorna ~ Dorna (sz., k.). A Dorna patakja [21] völgyének együttes neve. 14. Baka jértaoja ~ Jertaoiu Boki (sz., k.). Egy Baka nevű emberé volt. 15. Tártyas fája ~ Lemnu lui Törtőš (sz., k.). Az itt lévő fa alatt szoktak az emberek pihenni. A helynév előtagja egy Pap Tódor nevű román ember gúnyneve. 16. Búrjámverem ~ Buramverem (sz., k.). 17. Búrjámverem kútya ~ Fintina în Buramverem (kút). 18. Dorna ódala ~ Kőštea Dornii (sz.). 19. Mazaristya : Retyica ~ Mázarište : La ráfítsä (sz., .k). Sok borsós gabonát terem. 20. Fűzes kútya ~ Fintina la ráfítsä. Fűzfa nincsen már itt; e kút körül lévő terület neve : Retyica [19]. 21. Dorna patakja ~ Val'ea Dornii (p.). 22. Gyèlnice ~ D'elnitsä (sz., k.). 23. Egeres észka ~ Dosu Ad'irešuluj (sz.). 24. Egeres ~ Fatsa Ad'irešuluj (sz.). 25. Gropitsä (sz., e.). A magyarban csak a Dorna együttes névvel jelölik ezt a területet.¹

¹ A magyarságnak az Egerestől [23] északra lévő területen nincsen földje; részben ezzel magyarázható a magyar helynevek hiánya, illetőleg az, hogy a magyar nyelvhasználatban több kisebb területet egy névvel jelölnék.

Magyarfodorháza helynévterképe
 Határa 2205 kat. hold

26. Egeres kúttya ~ Fintina Ad'irešuluj (kút). 27. Egeres ~ Čunž (e., k., sz.). 28. Dörnacijak ~ Dorneň (település). 29. Olá eklézsija : Román eklézsija ~ Kležija čęa rumuńaskă (e.). 30. Két eklézsija köszt ~ Zănęga a Ięęrii (e., k.). A magyar [33] és román eklézsia közötti terület (e., k.). 31. Hetyfő ~ Kapu d'aluluj (e.). 32. Szekatura ~ Săkătura (k., e.). 33. Magyar eklézsija ~ Kležija čęa ungureńaskă (e.). 34. Jértăoj ~ Simijon d'ın jertăojia (sz., k.). Az ittlakó Ciupei Simon nevű román emberről nevezték el. 35. Szekatura ~ Săkătura Bănosuluj (l., e., sz.). A román név utótagja egy Felecan Sándor nevű ember gúnyneve. 36. Jértăoj kúttya ~ Fintina d'ın jertăojia (kút). 37. Hágó ~ Hagău părăsit (e., sz.). „Út vót itt, asztán összefőjt“. 38. Bidiskút : Būdöskút ~ Bidiškut : Bid'iškut (sz., l., e.). 39. Jértăoj ~ Ritu Bănosuluj (k.). 40. Berek ~ Fundu Barkuluj (l., e.). 41. Jértăoj ~ jertăojieš (k.). 42. Roska gödre ~ Grępa Roški (k., l., e.). 43. Szekatura ~ Kęstęa Zglęamuluj (k., e.). 44. Roska gödre réttye ~ Ritu gropfi Roški (k.). 45. Dombok ~ Dimburele : Dimburel'e (sz., e.). 46. Roska gödre ~ Fundu gropfi Roški (k., sz., e.). 47. Fundetura ~ Fundătura : Fundătura luį Gębańi (l., e.). 48. Grępa Laruluj (e., l.). 49. Gaura ursuluj (e., l.). 50. Bika gödre ~ Grępa tauruluj (e., l.). 51. Maru popi (e., l.). 52. Gırlič (l., e.). 53. Grępa Ugruťseńi (l., e.). 54. Natyhíd ~ Podu Uřfalăuluj. A borsaujfalusi határszélben lévő híd. Újabb neve: Vashíd. 55. Pom ~ La pomĭ (sz.). 56. Pusztaszöllő feneke ~ Fundu Pustisileuluj (l.). 57. Pusztaszöllő ~ Pustasileu (l.). 58. Csörgő ~ La halău. Vályus kút neve. 59. Pusztaszöllő ~ Ritu Pustisileuluj (k.). 60. Kenderezsűk feneke ~ Fundu luį Kęnderęžd'ik (k., e., sz.). 61. Kenderezsűkk ~ Kęnderęžd'ik (k., e., sz.). 62. Kenderezsűk réttye ~ Ritu luį Kęnderęžd'ik (k.). 63. Rosszárók ~ Părău čel rău (á.). 64. Sész ~ Šes (sz.). 65. Ruz Demetěr gödre ~ Grępa luį Ruz Dumitru (sz.). „Még a világ, mindig így vót a neve“ — jegyezte meg kalauzom. 66. Puszta észka ~ Dosu Pusti (sz., l.). 67. Pusztaszöllő verőfénnyee ~ Fatsa Pustisileuluj (e., l.). 68. Kenderezsűkk ~ Fatsa Kęnderęžd'ikuluj (sz.). 69. Gyümölcsös ~ La ři (gyü.). 70. Puszta feneke ~ Fundu Pusti (l.). 71. Puszta verőfénnyee ~ Răzęrele (sz., l.). 72. Puszta ~ Pusta (sz., l.). A szájhagyomány szerint itt régen falu volt. 73. Mariglaji gödre ~ Grępa luį Măriian (l., sz.). 74. Katona gödre ~ Grępa kătańi (sz., l.). 75. Puszta úttya ~ Drumu la Pusta (út). 76. Fundetura úttya ~ Drumu la Fundătura (út). 77. Fejül a falun ~ D'ın suz d'e sat (sz.). 78. Faluvége ~ Kiřbirtokuš. 79. Fundetura patakja ~ Val'e (sz., k.). 80. Kizsdörna ~ La temeťeu (sz.). A temetőnél lévő földek. 81. Kizsdörna feneke ~ D'alu Beręji (sz., l.). Egy Berea Simon nevű emberé volt. 82. Kizsdörna észka ~ Dosu Kiřdorńi (sz., l.). 83. Kizsdörna verőfénnyee ~ Fatsa

Kiždorńi (sz., l.). 84. Kizsbirtokos ~ Kižbirtokuš la Kiždorna (sz.). 85. Makušina hegye ~ Dĩmbu Makušĩni (sz.). A Makušina [4] nevű kút fölött lévő hegy. 86. Kizsdorna ~ Kiždorna (sz., l.). 87. Sójomkõji híd ~ Podu Šĩnfeuluj. Egy Solyomkõ felé esõ híd neve. 88. Kertek ~ Gred'ĩnile la podu Šĩnfeuluj (kertek). 89. Dorna higgya ~ Podu la gura Dorńi (h.). 90. Felsõrétek ~ Rĩturil'e d'in sus (sz., k.). 91. Dorna tórka ~ Gura Dorńi (sz., k.). 92. Felsõkert ~ Grãd'ina dom-ĩilor (kert). 93. Tyertyuj ~ T'erfu (k.). 94. Verõfény ~ Fatsa (sz., l.). 95. Kishíd ~ Poduts (h.). Régen rozoga kis fahíd volt itt. 96. Verõfény ~ La poduts im fatsã (l.). 97. Akasztófa réttye ~ Supt akãstãj (k., sz.). 98. Alsõrétek ~ Rĩturil'e d'in žos (k.). 99. Akasztófadomb ~ Akãstãj (l.). 100. Zenaga ~ Zãnõga (sz.). 101. Józsi hegye ~ D'alu luĩ Joži (sz., l.). Egy Máté József nevű emberé volt. 102. Újfalusi patak ~ Val'ea Ujfalauluj (p.). Borsaujfalú felé a határt képezõ patak neve. 103. Józsi hegye ~ D'alu luĩ Jošali (sz., l.). A román név utótagja egy Léb József nevű zsidó csúfneve. 104. Bãrkutãuc ~ Bãrku tãutsuluj (l.). 105. Legelõkút ~ Fintina im Bãrku tãutsuluj (kút). 106. Styubej ~ La Štubej (l., sz., kút). 107. Styubejom fejül ~ Zõmpele Ćirezuluj (l.). A román helynév utótagja gúnynév volt. 108. Kosár kúttya ~ Košõrele (l.). 109. Kristóf pojánája ~ Pojana luĩ Kristo (l.). 110. Pojana mãruluj popi (l.). 111. Bãrtãjék erdeje ~ Kornu pãduri (e.). Egy Barta nevű emberé volt. 112. Egeres tórka Gura Ad'irešuluj (sz., k.). 113. Kal'ea galbãnã (sz.). 114. Zenaga tórka ~ Gura Zãnõži (sz.). 115. Jertãoj ~ Jertãojie (e., k.). 116. Okolejãk ~ La okõle (e., k.). 117. Kertek ~ Gred'ĩn (k.). 118. Dornaji út ~ Drum pã Dorna : Kal'ea Dorńi (út) [Gergely Béla hgy.]¹

ÖRDÖGKERESZTÚR

1468 : Johannes de *Kereztur* [OL. Dl. 26795/EM.]. 1587 : *Eordeog-kereztur* [Mike gyűjt. Registr. Arend.]. 1650 : *Eördõgh kereztur* [Bf. Rok. Lázár lev. 50. Fasc. 1. sz.]. 1700 : Poss. *Ördög Keresztur* [O. L. Gub. Köz.ig. Összeírások. Doboka Sup.]. 1722 : *Eördõgh Keresztur* [uo.]. 1748 : „*Ördög kereszturan lãkõ*“ (!) [Lészai lev. Fasc. V. No. 3]. 1754 : *Ördög Keresztur* [Conscr. III, 93]. 1789, 1798 : *Ó Keresztur* [A dési ref. egyhm. Viz. jk. 109a, 203a]. 1808 : *Ördög-Keresztúr* aliis *Ó-erdõ-Keresztur* ~ *Kristur* [Lipszky]. 1831 : *Ördög Keresztur* ~ *Kriszturu* [ConsTrans.]. 1837 : *Ördög Keresztur* ~ *Kriszturel* [Hodor, Doboka esm. 587]. 1839 : *Ördög-Keresztúr* : *Oláh-Ördög-Keresztúr* : *Oláh-Erdõ-Keresztúr* ~ *Ördög-Krisztur* [Lenk]. 1877 : *Ördög-Keresztur* ~ *Cristuru*

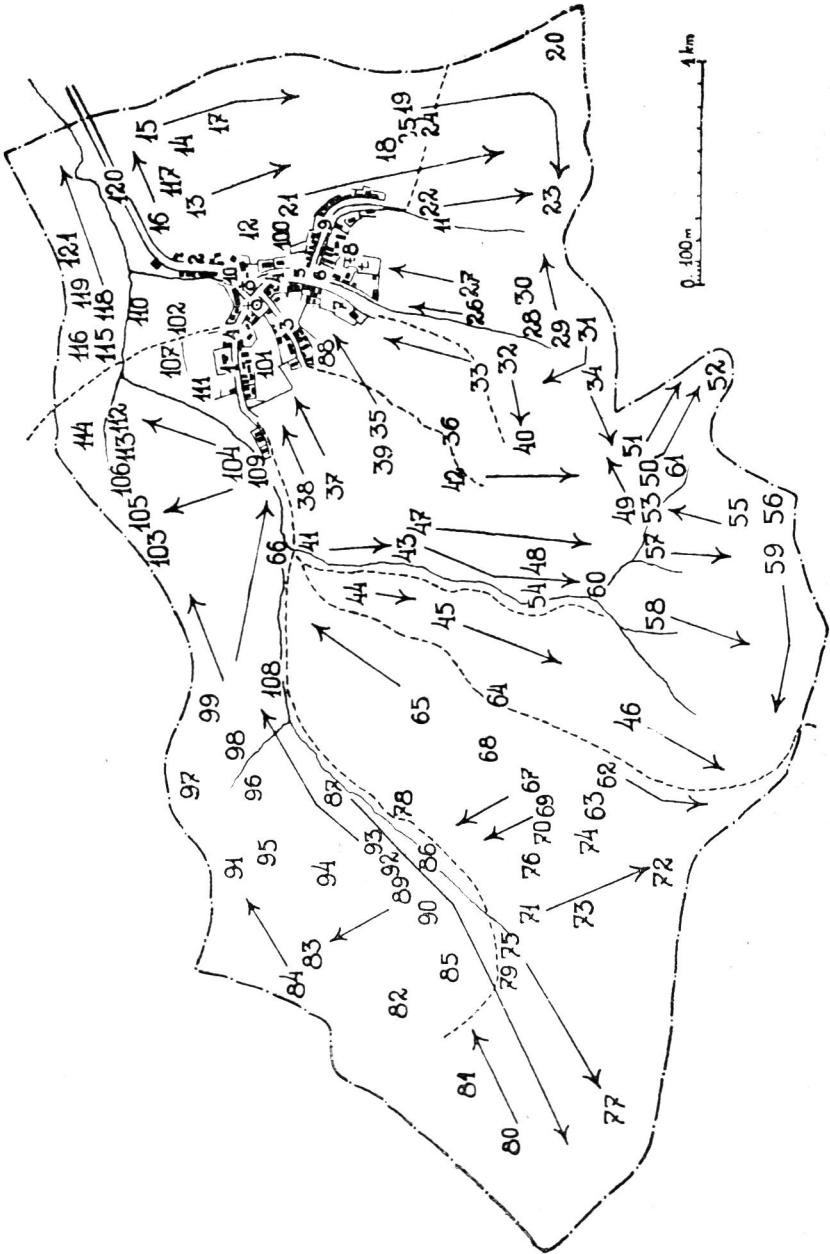
¹ Közlõ : Sima Jeremiás (56) román, Benkõ József (48) és Tusai Mihály (93) magyar.

[Dvorzsák, Hnt.]. 1909: *Ördögkeresztúr* ~ *Cristur* [MoldTog.]. 1922: *Ördögkeresztur* ~ *Cristur* [Martlstr.]. 1942: *Ördökkeresztur* ~ *Kristur* [Hgy.].

1754: A' Falu felső végén, a' Patak. a Falu tilalmassa. a kertek felett vagy on édg Veteményes kert. — A' Berend felöl valo Fordulo : A' Szurdok (sz.). A' Nagy hegyen (sz.). A' Követses Dombon (sz.). A' Követses alatt (sz.). az árok, mely Szappanyos bükkiből jó. A' Csiko keresztibe (sz.)... alol a' Sűrű árka szomszédtságokban. A Botz vágás oldalán (sz.)... szomszédgya..., felyül a Kerek Dombon lévő Falu oszlo földje. — Az Üsküllő felöl valo Fordulo : Az Unokban (! sz.). A' Falu allyán (sz.). A' Kender helybe (ke.). A' Tokai oldalon (k.). A Szénafű torkában (k.). A Kőrös bükkben (k.)... szomszédgya... felyül az erdő [Conscr. III, 93]. — 1789: a' Patak. a' templom féle (!) jaro Sikátor [A dési ref. egyhm. lt. Viz. jk. 109a]. — 1798: a' Patak. a' Követse (!) alatt (sz.) [Uo. 203a lev.]. — 1885: Picinkus. Csüket. Határba. Csüket melletti tagok. Csergő (!) oldal. Sáros tér és nagy rét. Csere oldal. Bányászat. Tao-Aja. Berendalatt. Tyiba. Szurduk alatt. Talca. Hegyes alatt. Szénafű. Gergelyalja. Középvölgy. Tokaja. Topa fű. Hidegkut. Malomoldal [Telekkönyvi térképvázlatok]. — 1913: Csüszet. Határba. Sárosrét és nagy rét. Szénafű. Sárostere dülő. Picinkus-dülő. Tokájas dülő [A ref. egyhk. birtokíve. — Telekkönyvi vázlatrajzok.]. — 1942: 1. Agyagos-ucca : Kenderhøj felé ~ Ulitsa Fínatselor (u.). Agyagos talajú utca neve; ez vezet a Kenderhely [41] és Szénafű [87] felé. 2. Malom-ucca ~ Ulitsa mori (u.). Régen egy vizimalomhoz vezetett. 3. Natyhegy-ucca ~ Ulitsa D'alului (u.). A Nagyhegy [35] felé vezet. 4. Magyar-ucca (u.). Hivatalos elnevezés 1940 ősze óta. A Pap hidjától [5] a templomokig terjedő utcarészt és az Agyagos-utca [1] egy részét nevezik így. Csak a magyarok használják ezt az elnevezést. 5. Pap híggya ~ Podu popi. A református papilaknál lévő híd. 6. Kösségi kút ~ Fintina satului (kút). 7. Szurduki út : Szurduki-ucca ~ Ulitsa Surdukului. A Szurduk [31] felé vezető utca. 8. Zsák-ucca ~ Ulitsa spre Hotarba (u.). „Egy udvárba elcsukódik“. 9. Berek-ucca ~ Ulitsa Barkului (u.). 10. Kicsi Györgyi híggya ~ Podu lui D'ord'e Armanu (h.). Egy ittlakó emberről nevezték ei. Régebbi neve: Bakó-féle híd. Egy Bakó Mihály nevű ember lakott itten. 11. Hotárbaji patak : Hotárbaji patak ~ Val'ea Hotarbi (p). 12. Csüket ~ Čufets (e., k.). 13. Csüket megett : Hegyemege ~ După Čufets (sz., k.). 14. Fórások ~ La izvora (sz.). 15. Picinkus : Picingus ~ Jeruga (sz.). 16. Malomrét ~ Ritu mori (k.). Régen itt egy malom volt. 17. Picinkus ájja : Picingus ájja ~ Su Jeruga (k.). 18. Berek-ájja ~ Su Bark (k.). 19. Berek ~ Bark (l.). 20. Berektető ~ T'etriš (l.). 21. Csüket verőfénye ~ Fatsa Čufetsului (sz.). 22. Hotárba :

- Hotárba ~ Hotarba (sz.). 23. Hotárba feneke : Hotárba feneke ~ Dunga Hotărbi (l.). 24. Bereki út ~ Drumu spre Bark (sz.). 25. Bereki kút ~ Fintina d'im Bark (kút). 26. Csörgő ~ Čoroju (sz., k., kút). 27. Csörg'-ódal ~ Fatsa Čorojului (k., l., e.). 28. Szürduki kút : Szürdoki kút ~ Fintina d'in Surduk (kút). 29. Szürdukfenék : Szürdukfenék ~ Fundu Surdukului (e.). 30. Szürdukverőfény : Szürdukverőfény ~ Fatsa Surdukului (e.). 31. Szürduk : Szurdok ~ Surduk (e., k., sz.). 32. Sárostele ~ Šaraštaliba (k.). 33. Sárosteleji út ~ Drumu la Šaraštaliba (k.). 34. Gyózmár : Gyozmárt ~ D'ozmar (sz., e.). 35. Natyhegy : Hegy ~ D'alu čel mare (sz.). 36. Natyhegyi út ~ Drumu la D'alu čel mare (út). 37. Csere ~ Čirei (k.). 38. Csere ájja ~ Su Čirei (sz.). 39. Csereji cigla : Cigla ~ Tsigla Čirejului (sz.). 40. Poderei (k.). 41. Kenderhøj ~ Kenderheji (sz., település). Régen uradalmi kenderes volt. 42. Kövecses ~ Keučėš (l.). 43. Kövecses ájja ~ Su Keučėš (l.). 44. Hörgös ~ Horgoš (sz.). 45. Draku tsári (sz.). 46. Hegyesájja ~ Su Heđėš (sz.). 47. Kövecses ódala ~ Koštea Keučėšului (l.). 48. Mokány gödre ~ Grōpa Mokanului (l., e.). 49. Pabgödre ~ Grōpa popi (l.). 50. Tyiba ~ T'iba (sz., e., l.). 51. Tyiba verőfénye ~ Fatsa T'ibi (e.). 52. Tyiba feneke ~ Fundu T'ibi (e.). 53. Tyibaji árok ~ Părau T'ibi (á.). 54. Kövecsesárok ~ Părau Keučėšului (á.). 55. Mőjnya ~ Mojne (sz.). 56. Mőjnyatető ~ D'asupra Mojneler (e., l.). 57. Berend ájja ~ Su Berind (sz.). Nádasberend felé esik. 58. Árkok közt ~ Įntre părăie (sz.). Két árok közt van. 59. Berendájjatető ~ Su Berind (e., l.). 60. Kručile părăjelor. Több kisebb patak egybetorkolását nevezik így. 61. Tyibakút ~ Fintina T'ibi (kút). 62. Hegyes ~ Heđėš (e., l.). 63. Hegyescigla ~ Tsigla Heđėšului : Virvu Heđėšului (e.). 64. Fálkaji út ~ Drumu spre Falka (út). 65. Fálka ~ Falka (sz., e.). 66. Kenderheji híd ~ Podu Kenderheji (h.). 67. Hidekkút ~ Hidakut (k., e., kút). 68. Fálkaji őrđő : Hidekkút verőfénye ~ Fatsa Hidakutului (e.). 69. Hidekkúti észak : Hidekkút észka ~ Hidakut (sz. e.). 70. Némedgödör ~ Grōpa N'amsului (k.). A magyarok is ma már inkább a román nevet használják. 71. Gergeleja : Gergejájja ~ Gergeleja (k.). A magyarok leginkább a Gergeleja formát használják ennek a területnek a jelölésére. A Gergelájja név tudatos alkotás és a telekkönyvből ismerik néhányan; ezt tartják e helynév eredeti magyar alakjának. 72. Gergeleja feneke ~ Fundu Gergeleji (l.). 73. Gergeleja kútya ~ Fintina Gergeleji (kút). 74. Hegyes verőfénye ~ Fatsa Heđėšului (k., e.). 75. Középvőgy ~ Kezeped' (k.). 76. Gergeleja verőfénye ~ Fatsa Gergeleji (e.). 77. Középvőty feneke ~ La păšuńe (l.). 78. Szénafűji út ~ Drumu Finatselor (út). 79. Kereknyil ~ Kărămil (e., k.). 80. Topafű ~ Topafiju (k.). Topaszentkirállyal szomszédos. 81. Topafű verőfénye ~ Fatsa Topafijului (e., k.). 82. Tokája ~ To-

kaja (k.). 83. Tokája feneké ~ Fundu Tokáji (k.). 84. Tokája hegye ~ Fatsa Tokáji (e.). 85. Prilazsa ~ Priløze (k.). 86. Szénafúji patak

Ördögkeresztúr helynévtérképe

Határa 2022. kat. hold

~ Paráu Finatselor (p.). 87. Szénafú ~ Finatsá (k., e.). 88. Mórdány ~ Mordan (e.). A szomszédos Nadasberenden van Mordan nevű ro-

mán család. 89. Körözsbükk ~ Kerežbik (k., e.). 90. Körözsbük verőfénye ~ Fatsa Kerežbikuluj : D'alu Kerežbikuluj (e.). 91. Körözsbük feneke ~ Fundu Kerežbikuluj (k., e., kevés sz.). 92. Halastó ~ Ritu Taoji (k.). Itt régen halastó volt, nyomai ma is látszanak. 93. Tavájja réttye ~ Ritu Taoji (k.). 94. Tavájja ódala ~ Fatsa Taoji : Koştea Taoji (sz., k.). 95. Körözsbük teteje ~ Virvu Kerežbikuluj (e.). 96. Tavájja ~ Taoje (sz., k.). 97. Tavájja feneke ~ Fundu Taoji (sz., k.). 98. Tavájja verőfénye ~ Fatsa Taoji (sz., k.). 99. Bányászut ~ Bañasut (sz., k.). 100. Pusztá ~ Pustá (k.). 101. Epres ~ Pomnitsari (sz.). Eperfakkal volt beültetve. 102. Ephát ~ Jephath (sz., k.). 103. Kisasszongödre ~ Gropa domnişori (k., sz.). Egy Szász Edit nevű kisasszonyé volt. 104. Nyèrges ~ N'èrgeş (sz.). Nyeregalakú hegy alatti szántó neve. 105. Nyèrgezsgödre ~ Gropa N'èrgeşuluj (sz., k.). 106. Bapódombja ~ Dimbu lui Bapo (e., k.). A ma is élő Jangó Márton nagyapjáról nevezték el. 107. Unoki út ~ Drumu spre Onuka (út). 108. Szénafű törka ~ Gura Finatselor (sz., k.).¹ 109. Nyèrgesi patak ~ Val'ea N'èrgeşuluj : Parau N'èrgeşului. A Szénafűi patak [86] folytatása a Nyerges [104] alatt. 110. Malomódal pataka ~ Părau la Fatsa mori. A Nyergesi patak [109] folytatása a Malomódal [118] alatt. 111. Alól az udvaron ~ D'in zos d'e kurte (k.). A Szacsvai-féle udvaron alól lévő rét. 112. Onuka : Unok ~ Onuka : Ūnuka (sz., l.). 113. Unokészka : Onukaészka ~ Dosu Onuči : Doşu Ūă-uči (e.). 114. Unokódal : Onukaódal ~ Fatsa Onuči : Fatsa Ūă-nuči (l.). 115. Szőlőájja ~ Su Źije (sz.). 116. Szőlőódal ~ Źija (l.). 117. Jégverem ~ D'etsar (sz.). Régen jégverem volt itt. 118. Malomódal ~ Fatsa mori (sz., e.). 119. Dombok köszt ~ La dimburī (sz.). Két dombocska közti szántó neve. 120. Malomút ~ Drumu mori (út). Nagyesküllőre vezet. 121. Kurmatura (l.) [Gergely Béla hgy].²

SOLYOMKŐ

1367: *Zholmuskeyu* [OL. 26755/EM. — Doc. 213]. 1364: Buthus dictum de *Solumku* [TelekiOkl. I, 132]. 1416: Nicolaus dictus Erdeg de *Solomke* [i. h. 416—7]. 1479: Mathiae Syraký de *Solyomkew* [Dl. 27067/EM]. 1481: Symon de Erdeugh de *Solyomkew* [uo.]. 1482: Simonis Erdeg iunioris de *Solyomkew* [Dl. 27068/EM.]. 1506: Ladislaus Menhar de *Solyomkew* [CsákyOkl. I, 529]. 1587: *Solyomkeo* [Mike gyűjt. Registr. Arend.]. 1700: Poss. *Solyomkű* [O. L. Gub. Közig. Összeírások. Doboka Sup.]. 1722, 1754: Pagus *Solyomkő* [uo. — Conscr.

¹ Itt még látszik e hely régi tó-dugásának egy része [Roska, Rep. 215].

² Közlő: Varga György Istváné (30), Koszorús Márton Andrásé (60) magyar és Mureşan Simon (40) román.

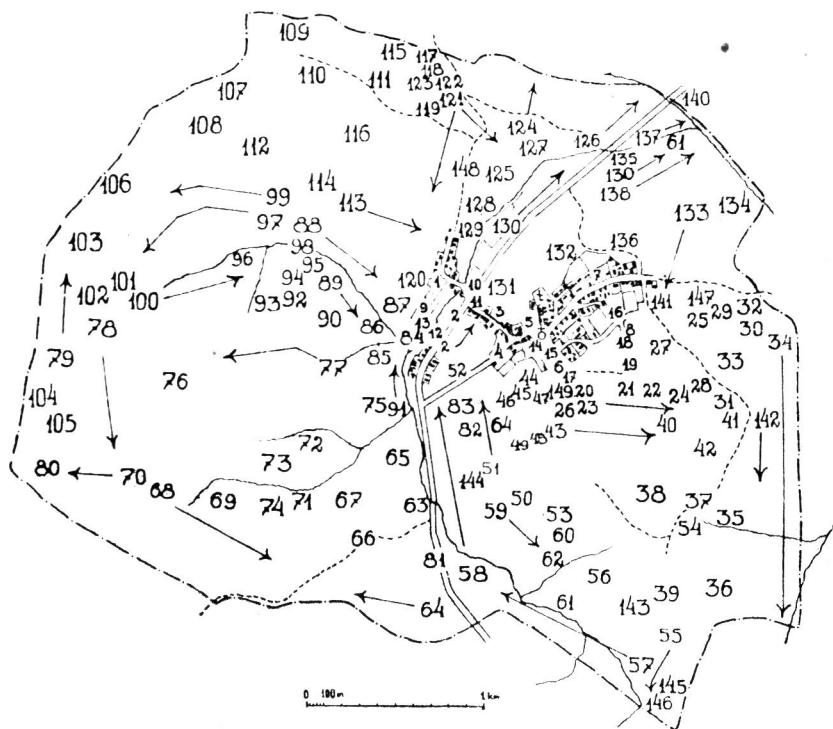
III.]. 1767, 1830: *Sojomkő* [Mikó lt. Reg. III. Fasc. XVIII. 60. — MNy. XXVIII, 252]. 1808: *Sólyomkő* [Lipszky]. 1831: *Solyomkő* ~ *Szintyom* (!) [ConsTrans.]. 1834: *Sojomkő* [Hodor lev.]. 1837: *Solyomkő* ~ *Sintyou* [Hodor, Doboka e-m. 589]. 1839: *Sólyomkő* ~ *Sintyeou* [Lenk]. 1877: *Sólyomkő* ~ *Sinteu*: *Sintyesu*¹ [Dvorzsák, Hnt.]. 1909, 1922: *Sólyomkő* ~ *Şinteu* [MoldTog. — Martlstr.]. 1942: *Sójomkő*: *Sójomkű*: *Söjönkű*: *Sőönkű*: *Sönkö*: *Sönkű* ~ *Şirt'eu* [Hgy.].

1754: A Falu derekán. a' Falu felső végén... a' Babutzra menő út mellett. — A' Babutz felől való Fordulora: Az Erge torkában (sz.)... szomszédgya alol az Erge Pataka. A' Követses úton felyül (sz.)... szomszédgya... alol a Követsés ország uttya. Az Ecclesia erdejéből tsinált ugyan Ecclesia Szöleje alatt edgy darab Irtovány.— Az Ujfalu felől való Fordulora: A' Togyerás kuttyánál (sz.)... ezen földet a' kút árka ketté választya. A' Csorgo árkán túl (sz.). A' Kovátsi felé való Bértzen (sz.). La Dimbu Purtseluluj (e.). a' Vágás út mely a Szőlő, erdő és abból tsinált Irtovány mellett le mégyen a' Patakig [Conscr. III.]. — 1830: Babutz felől való Forduló[já]ban la Bük (sz.). Babutz felől való Fordulojában: a Bük [MNy. XXVIII, 252. — A dési ref. egyhm. lt. Báboci cs.]. — 1834: A Sojomkői határon... bokros Kaszáló lá Piatre (k.) [Hodor lev.]. — 1912: Ménesakol. Funtina lui Tagyerás. Ptyátra. Méra. Bárkur. Kis oldal. Tyertyur. Nagy oldal. Bük. Sztina. Fánicsika. Fancsika. Grécsa. Jertovoj. Doszu Jersi. Pojana Frenczoi. Pojana Frenczoi. Fundu Jersi. Fácza Jersi. Alsó dumbráva. Alsó Dumbrava. Csikos tó. Dumbráva. Komoristya. Falu rétje. Brányistye, Brányistya [Telekkönyvi vázlatok]. — 1942: 1. Su Dumbrava. Út és a mellette lévő szántó. 2. Pŕetriš (u., köves sz.). 3. Ošŕeža: Ošŕeza (u.). A falu közepét az országúttal összekötő utca. 4. Uliŕsa satuluj: Uliŕsa aŕ mãre (u.). 5. Uličŕa bi-seŕiči (u.). A templomnál lévő utcácska. 6. Su Pŕatrã (u.). 7. Brañiŕta (u.). Ilyennevű határrész mellett van. 8. Uličŕa Todŕi (u.). Egy Toda János nevű ember lakott itt. 9. Uličŕa Felekanuluj: Uličŕa Filekanuluj (u.). Egy Felecan nevű ember lakott itt. 10. Fintina đin Gura Ošŕezi (kút). 11. Gura Ošŕezi. A Hóstatnak (Ošŕeza) az országút felé eső vége. 12. Fintina Viroñi (kút). Egy ittélő Veronika nevű asszonyról kapta a nevét. 13. Uličŕa Viroñi (u.). 14. Čurgau la ploŕf: Fintina la ploŕf (kút). Egy jegenyefánál van. 15. Fintina pã dri Lika Grofuluj (kút). A Lika Grofuluj egy Corpadean nevű ember csúfneve volt. 16. Fintina în gura uličori. Az Uličŕa Todŕiban lévő kút. 17. Uličŕa între dîmburŕi (u.). 18. Kripta lui Bŕoŕni. Régi torony neve. Való-

¹ Ez nyilván csak elírás vagy sajtóhiba a *Sintyeou* forma helyett. Egyébként ezt az alakot feltalálhatni egy 1899 tájáról való forrásban is [B. L., Az Erdélyi részek Helységnevtára Kvár, 1899].

szinüleg a másik kripta [19] hatására kapta ezt a nevet. Egy Baranyi vagy Baranyai Imre nevű földbirtokos területén volt. 19. Kripta baronuluj. Lozsádi br. Györfly Géza és családjának temetkezési helye. 20. Četafa Kiti. Meredek, kúpalakú halom neve. Utótagja egy Chita Miklós nevű ember nevét őrzi. 21. Čurgau la batrina (kút). 22. D'alu Čurgauluj (l.). 23. Între dîmburî (sz., k.). A Pfatra [43] és több kisebb kúpalakú halom közt lévő terület neve; ez utóbbiak a falusiak szerint az özönvízkor keletkeztek. 24. Pođereu al m'ik : Pođereu čel m'ik (l.). 25. Loku luĭ Šikau (sz.). Egy Sikó nevű jegyzőé volt. 26. Fîntîna între dîmburî. Két domb között lévő kút neve. 27. Fîntîna la Pođereĭ (kút). 28. Pođereĭ (l.). 29. Fîntîna luĭ Toderaš (kút). Egy Toderaš nevű emberé volt. 30. Mîira (sz.). 31. Drumu pã su Žiĭe (út). 32. Rožiń (sz.). 33. Keręždîmb (k.). Kerek alakú domb neve; Borsaujfaluról és Magyarfodorházáról jól látszik. 34. Val'ea Kaqačuluj (sz., k.). A Kolozskovácsi felől jövő völgy. 35. Parau Čurgauluj (p.). A Fîntîna de su Žiĭe-ből [54] ered. 36. Barkuril'e (sz.). 37. Su Žiĭe (sz.). 38. Žiĭa (k.). 39. Bãrku Kostî (l., sz.). 40. Põrta (l.). A szájhagyomány szerint itt volt a Pfatra-n [43] lévő kuructábor kapuja. 41. Grõpa taũsuluj (l.). Vizenyõs hely. 42. Dunga taũsuluj (l.). 43. Pfatra (l.). Régen itt állítólag kurucok tanyáztak. A román uralom alatt nemzeti ünnepek alkalmából nagy népünnepélyeket rendeztek itten. 44. Faurište (k., e.). 45. D'alu oęgaruluj (k.). Ez a kúpalakú domb a szájhagyomány szerint egy üveges (r. oęgar) varázslóról kapta a nevét. Ezt az üvegest a falu fizette, és az volt a kötelessége, hogy errõl a dombról varázsigéivel elkergesse a jégesõt. 46. D'alu ziĭi (k.). 47. Pom'itsa : Pońitsa (sz., k.). 48. Kõstęa Kokošuluj (l.). E helynév utótagja egy Mándrut János nevű ember csúfneve. 49. Žiĭa luĭ Frents (l.). 50. Grõpa baronuluj (l., e.). 51. Dîmbu purčeluluj (l.). 52. Drumu îń sat (út). Az országutat köti össze a község közepével. 53. Sočišfa (l.). 54. Fîntîna de su Žiĭe. Ennek a kútnak a régebbi neve Čurgau lehetett, mert a belõle eredõ patak neve: Parau Čurgauluj. 55. Dosu Bãbutsuluj (sz.). Báboc felé esik. 56. Kõstęa ai m'ikã : Kõstęa ča m'ikã (sz.). 57. T'erturil'e (k.). Régen állítólag uradalmi gyümölcsös volt. 58. T'egle (k.). 59. Kõstęa ai mare : Kõstęa ča mare (sz.). 60. Ptetrar (l.). Báboci neve: Pfatra Šîńteuluj. A bábociak ugyanis egy néven jelölik ezt a területet a Pfatra-val [43]. 61. Val'ea Bãbutsuluj. A Báboc felé folyó patak neve. 62. Parau între kõste (p.). 63. Podu Bãbutsuluj (h.). Báboc felé esik. Ott Podu Šîńteuluj-nak nevezik. 64. Patu čel d'e pfatra. Kivájt, padalakú szikla neve. A falusiak szerint valamikor a görögök (vö. Greča hn.) innen figyelték a vidéket; itt volt a Pfatran lévő tábor másik bejárata (l. még Põrta). A sziklán azt a helyet is mutatják, ahol a kancsó állt. Errõl a helyrõl nagyon jól látni a vidé-

ket a Greča-ig [79] és a kolozsvár-borsaujfalusi megyei utat. 65. Mõra Tođešfilor (sz.). A Toda-család malma volt itten. 66. Drumu pã la Stinë (út). 67. D'alu lui Frențs (sz.). 68. Stinë (sz., e.). 69. Fundu Fančiki (sz.). 70. Kãrbuñište (e., sz.). 71. Pãrau N'amtsului (á., sz.). 72. Pãrau spojeli (á.). 73. Pojana (sz.). 74. Fančika (sz.). 75. Razõre (sz.). 76. Mojna ça mare : Mojna aì mare (sz.). 77. Dìmbu lui Mõdõri (l.). Egy Magyarai nevű földbirtokosé volt. 78. Grõpa Greči (sz.). 79. Greča

Solyomkő helynévtérképe

Határa 2284 kat. hold

(e.). Itt földvár volt [Roska, Rep. 249]. 80. Virvu Greči (e.). 81. Drumu tsãri. 82. Fintina la Dìmbu Purčelului (kút). 83. Biku (sz.). 84. La ÷az : Mõra la ÷az (k.). Régen itt malom volt. 85. Razõrele la Gura ÷erși (sz.). 86. Gura ÷erși : Gura ÷erči (sz.). 87. Kãstãile (sz.). 88. Kõstëa ÷erși : Kõstëa ÷erči (sz.). 89. Dosu ÷erși : Dosu ÷erči (sz.). 90. ÷ertãõie (sz.). 91. Koturil'e (k.). 92. D'alu krëmeñi (sz.). 93. Grõpa vintului (sz.). 94. Dìmbu Oañi (sz.). 95. Čurgau karpanului. Gyertyánfáknál lévő kút neve. 96. Grõpa lui Makovei (sz.). Egy Macovei nevű emberé volt. 97. Fundu ÷erși : Fundu ÷erči (sz.). 98. Fintina dintre dumbraž (kút). 99. Kõstëa Barčești (l.). 100. D'elnits (sz.). 101. Fin-

tîna Kişului (kút). Egy Kis Tódor nevű román emberről nevezték el. 102. Dîmbu lui Ionaş (k.). 103. Făţetu lui Mîihai (e.). 104. Erdektau (tó). 105. Kosteş Greşi (e.). 106. Goroniş (l., e.). 107. Barcăska (l.). 108. Dosu Băbutsului (sz.). 109. Fîntîna la Duma (kút). 110. Duma: Grupa Dumi (l.). 111. Văjile (l.). 112. D'alu Barceşti (l.). 113. Dumbrava (e., k.). 114. Gura lui Pure Iuon (e.). 115. Fintîna la Văj (kút). 116. Gropţ (l.). 117. Poderej (e.). 118. Pojana Podereului : Pojana (l.). 119. Drumu Stănişti (út). 120. Zăpocă (e.). 121. Stănişta (sz.). 122. Grupa Kanti (k.). Cănta nevű család van a faluban. 123. Dîmbu lui Pedit (sz.). 124. Komorişte (k.). 125. Orzaşina (k.). 126. Rîtu satului (k.). 127. Dîmbu Komorişti (k.). 128. Păduşea lui Bruzar (e.). 129. Rîtu lui Moşori (k.). 130. Rîtu Braişi (k.). 131. Braişişta (sz.). 132. Stănişori (sz.). 133. Dosu (sz.). 134. Stupătura (k.). 135. Podu Jeci (h.). Egy Iada nevű asszonyé volt. 136. Drumu din ţos de kurt'e (út). Br. Györffy Géza udvarháza mellett vezet. 137. Rîtu lui Mîihai (k.). 138. Rîtu făgădaului (k.). 139. Rîtu Korpăd'anului (k.). A faluban ma is élő Corpădean nevű családról nevezték el. 140. Podu la Rîtu satului (h.). 141. Fîntîna d'in ţos d'e kurt'e (kút). 142. D'alu sarakului (sz.). 143. Priloge (sz.). 144. N'akau (l.). 145. D'alu Kaşačului (sz.). Kolozskovácsi felé esik. 146. Fundu T'ertului (k.). 147. Drumu la Ujfalău (út). Borsaujfaluba vezet. 148. Drumu la Fodora (út). Magyarfodorházára vezet. 149. Cetaşea Iliei (k.). Egy Illés nevű zsidóé volt [Gergely Béla hgy.].¹

* Szala

A régi Doboka megye választási járásának pusztáiról írva, Hodor Károly² Dorna, Mikó, Saraskutya, Urtelek és Szent Márton mellett egy Szala nevűt is említ, fekvését azonban nem határozza meg. A Gönczy Pál-féle kolozsmegyei térkép³ Csoma-fája és (Kolozs)Gyula között egy Sala nevű pusztát jelöl. E név szinte kétségtelenül romános helyesírással, vagy egyszerűen elírásból került ide a Szala alak helyett. Kolozsgyula határáról egyébként már régebből is egy 1693-i forrásból a következő helymegjelöléseket ismerjük: a Szalatul lejövvő út. Szalai kapus. Szálában lévő falu helyt. a Szála felé kimenő ország uttyán alol [L. e mű 127. l.-ján]. — Ugyane község határáról 1754-ből a „Szala uttya“, 1757-ből „A Szalab(an)“, 1816-ből „a' Szálában a Szilvásnál“ adat idézhető [i. h. 128-9]. 1903-ban ugyanitt egyik határrész neve: Szala. A jelenkori gyűjtésből Szalaszája ~

¹ Vezető: David Miklós Čonu (36) és Corpădean Vazul (40) mindkettő román nemzetiségű.

² Doboka vármegye' természeti és polgári esmértetése. Kvár, 1837. 596–8.

³ A Pallas Nagy Lexikona X, 692–3. l. között.

Gura *Sáli*, *Szala* észka ~ Gred'ina St'iopei és *Szala* veröténye ~ *Fatsa Sáli* nevű helyet ismerünk [i. h.].¹ Ugyane tájon Borsaujfalu és Csomafája között egy kis völgy ma is a *Szala* nevet viseli. Itt 1934 táján egy Rus Mihály nevű újfalusi birtokos tulajdonában egy tanya volt.² Alighanem e tájon kell keresnünk azt a faluhelyet is, amelyet az előbb idézett 1693-i forrás említ.

Ezek alapján valószínűnek kell tartanunk, hogy ez adatok mutatnak rá annak a településnek helyére is, amelyet az oklevelek 1429 tájától *Zala*, *Sala* és *Zalaháza* alakban említenek [Csánki V, 635].³ Ez okleveles adatok első ketteje és a harmadik előtagja ugyanis nyilván *Szalá*-nak olvasandó. Kide határának Borsaujfalu felé eső részén 1578-tól kimutatható *Szalai ösvény* is a középkorban, sőt még az újkorban is Borsaujfalu, Kolozsgyula és Csomafája között kereshető *Szala* nevű település felé vezető gyalogösvény neve lehetett.⁴ E település⁵ adhattott nevet a középkorban Doboka területén jelentős birtokú zalaházi vagy czegői *Zalai* (Szalai), illetőleg másként *Zalaházi* (Szalaházi) családnak is.

*Szalakovácsi

A történeti forrásokban csak egyszer, az 1587-i erdélyi arendaösszeírásban említenek egy kolozsmegyei helységet *Zalakowaczy* olv. Szalakovácsi alakban [EM. Mike gyűjt. Regest. Arend.]. A forrásban e községgel együtt felsorolt helységek sorrendjéből kétségtelen, hogy e név a borsavölgyi Kovácsi, újabban Kolozskovácsi helységre vonatkozik. A név *Szala* előtagjának a középkori *Zalai*-, illetőleg *Zalaházi*-család esetleges itteni birtoklásával kapcsolatos vonatkozásaira, valamint ez előtagnak e terület helynévkincsében ilyen alakban meg összetételekben való szerepére már fennebb rámutattam.⁶

¹ Magyar-, később Borsaujfalu határán is említenek 1799-ben egy *Szala* nevű szántó-területet. Egy ilyen helynév e falu határáról jelenkori helynévgyűjtés során is előkerült.

² Hatházi Miklós (54) magyarderzsei származású altiszt szóbeli közlése.

³ E település neve maradtatott fenn a következő személynévi adatokban is: 1434: „Annae consortis Stephani de *Zala*.” „Anna Stephani de *Zalahaza* consors.” 1436: Anna... consorte Stephani de *Zalahaz*.” [Ub. IV, 515, 526, 605–6, 608].

⁴ Vö. e mű 86 kk. Ilyen ösvényt még az 1942-ben folytatott helyszíni gyűjtés során is emlegetett kidei vezetőm, id. Jakab Sándor (75).

⁵ Csánki V, 635 szerint 1464-ben a *Sola* vagy *Zala* alakban említett települést Aknával szomszédosnak mondják a szintén szomszédos Bánival, Komlóddal és Oroszfájával együtt. Csánki éppen ezért e helységet Kolozs megye keleti sarkában keresi. Minthogy azonban tudjuk, hogy az említett családnak a Borsavölgyen több faluban is volt birtoka, a *Szala* nevű település helye e tájon is kereshető (L. még az alábbi címszót)

⁶ L. az előbbi és a Kolozskovácsi címszó alatt mondottakat [e mű 132. l.].

* Úrtelek

1544/1559: totalem et equalem medietatem metarum possessionis Kyseskewlew, alio nomine *Vrtelke* vocatis [Sombory gyűjt.].

E községnév a rendelkezésemre álló adatok között csak egyszer fordul elő Kisesküllő nevének névváltozata-, illetőleg névpárjaként. 1723-ban azonban a kisesküllői határon említenek „*Úrtelek*” nevű egy darab hely“-et [L. még e munka 73 l.-jét]. Valószínűnek látszik ebből, hogy itt tulajdonképpen a Kisesküllő határán egykor meglévő Úrtelek nevű külön település neve őrződött meg azután is, hogy maga a település a XVIII. század elejére már elpusztult.¹

Egy másik forrás szerint 1701-ben I. Lipóttól a Serédyek új adománylevelet nyertek többek között bizonyos dobokamegyei birtokaikra is. Ez az adománylevél említi egyebek mellett Úrtelek pusztát is [vö. Hodor, Doboka vármegye esm. 585]. 1837 táján azt mondják, hogy a választói „járás pusztáji közt Urtelek és Szent Márton... emléke már-már mulandó“ [i. h. 597]. Minthogy Hodor nem határozza meg, hogy e pusztát hol kell keresnünk, a legnagyobb valószínűséggel állítható, hogy e prédiomot maga is csak az 1701-i adománylevélből ismerte. Az előbb idézett 1723-i adatból azonban nyilvánvaló, hogy ez az elpusztult település, melyet — mint fennebb látható — 1544-ben még Kisesküllő névpárjaként említenek, ez utóbbi község határába olvadhatott bele.

VÁLASZÚT

1370, 1524: *Walazwth* [TelekiOkl. I, 165, II, 345, 349. — BánffyOkl. I, 293, II, 353, 424, 464, 501]. 1405: *Walazwt* [BánffyOkl. I, 487, 489, 491]. 1473: *Walazut* . *Walazuth* [i. h. II, 153]. 1524: *Walazwth* [i. h. II, 520—1]. 1587: *Valaszutt* [Mike gyűjt. Registr. Arend.]. 1736: *Wálaszút* [Bf. I.]. 1764: *Wálaszút* . *Válaszút* [Bf. I. Bánffy Farkas conscr.]. 1792: *Vállaszut* [i. h. Bánffy Zsigmond conscr.]. 1808: *Válaszút* [Lipszky]. 1831: *Válaszut* ~ *Válaszut* [ConsTrans.]. 1839: *Válaszút* ~ *Volaszut* [Lenk.]. 1877: *Válaszut* ~ *Válaszád* (!) [Dvorzsák, Hnt.]. 1909: *Válaszút* ~ *Valásut* [MoldTog.]. 1922: *Válaszut* ~ *Valasut* [MartIstr.]. 1942: *Válaszút* ~ *Valasut* [Hgy.].

1638: Az Véér Veölgyben. Borsa felől az Pap füve mellett (k.). az pap Széna füve mellett [Bf. I. Fasc. XX. No. 16]. — 1672: Kendi Lona felől való fordulóban... az Pusztá Templom felé (sz.).

¹ Megjegyzendő, hogy ugyane határban 1722-ben említenek *intelke* nevű helyet is; ez lehet az *úrtelek* elírása is [Wesselényi It.]. A teljesség kedvéért felhívom a figyelmet a kisesküllői helynévanyag 1749-ből való *Kis Úrágo* helynévre is, szerintem, ez is kapcsolatban lehet az Úrtelek községnévvel.

[Bf. I.]. — 1676: Az Csere odalon (sz.). az Terben (sz.). Az horgos n. h.-ben (sz.). Az Bordo (!) kut teriben (sz.). az Eszken (sz.) [uo.]. — 1679: Görbe (sz.). az Falu Szena fu nyilassa mellet (sz.) [uo.]. — 1681/1870: A Fejérd felől való fordulóban egy görbe nevezetű föld. Lona felől való fordulóban ugyan a Lonai határ felől saját Bácsi részben. Borsa felől való fordulóba a Csere alatt. Lonai völgyinek. a falu szénafü réti nyilassa mellett [A ref. egyhk. anyakönyve]. — 1685: A Kolosvari uton felljül a Patakon túl (sz.). a Térben (sz.). a Csere alatt (sz.). a Volgiben (sz.). A Horgas föld (sz.). a Völgy oldalon a Sos Patakon túl (sz.). Az Akasztófa alatt [Bf. I.]. — 1693/1870: Borsa felől való fordulón egy görbe n. föld. Lona felől való fordulón Bácsi részen. Fejérd felől való földnek szomszédsgába. az uton alól. a falu szénafünek nyilassa mellett. A Bácsi rész [A ref. egyhk. jegyzőkönyve]. — 1715: Szöllő hegy fü (szö.). in uno monticulo Halom vocato. montis Halom seu Berczfü vocati [MúzBf.]. — 1717: Felső forduló: Az Csere alatt (sz.). Az Falu mellett az Téren (sz.). Az hideg kutnál (sz.). az Széna fü torkolatb(an) (sz.). Csobán padgya (sz.). Az hideg kút völgyiben (sz.). — Alsó forduló: Az Valaszuti patak mellett (sz.). Az Jenei ut. Az Lonai Volgjb(en) az eszkan (sz.). — Az Csere veginél (k.) [Bf. I.]. — 1719: Határhelyek: Monticulo Szász halom vocato. Summitatem montis halom seu Bérczfü vocati [Bf. I. Fasc. QQ. No. 5]. — 1720: Szántók: az oldal felől való Terbe. túl a hideg kúton. a Borsa felé való völgybe. a hideg kúton túl a Széna fü felől a két patak között. a Magyar Templomon túl. a Patak Szakasztásába, a' Szigetbe. a Gáton felyül. — a Szakadásba (k.) [Bf. I. Bánffy Farkas conscr.]. — 1736: Felső forduló: A Hideg-kutnál (sz.). A Horgas n. föld (sz.). Az Árpa föld (sz.). A Borsai járob(an) (sz.). A Csubaj felé (sz.). A Térben (sz.). A Csere alatt (sz.). A hegyen a széna fü mellett (sz.). A Kis Csere alatt (sz.). A Sós-patakban (sz.). A hideg-kút völgyén (sz.). A Falu szénafüve torkab(an) (sz.). — Az Alsó forduló b(an): A Judei(!?) n. föld (sz.). a patak mellett (sz.). A Szamos mellett a régi révnél (sz.). A Lónai völgyb(en) (sz.). A Lonai kútnál (sz.). (sz.). A Falu réte mellett (sz.). A Bácsi részben (sz.). Bonczidai út mellett (sz.). — A Széna-fü torkab(an) (k.) [Bf. I.]. — 1751: Jenei Ut. A Templomra járo Lábban (sz.). A Hegyes Földb(en) (sz.). A Szomos Parton (sz.). A Hideg kutnál (sz.). Az Borsai Járob(an) (sz.). A Csobáj tetőn (sz.). A Denyette n. h.-ben (sz.). A Nagy Tsere alatt (sz.). A Kis Tsere tetőn (sz.). A Pap Réti mellett (sz.). az Eszkb(an) (sz.) [Bf. I. Fasc. I. No. 43]. — 1754: Also fordulo: Válye Dobrulu (sz.). — A' Fejérd felől v(aló) Határ(ban): A Csere alatt való észkon (sz.). A' Horgas alatt (k.)... szomszédgya alól a' patak. A' Felső rét szélibe

(sz.). A' Lona felől való Fordulora: A' Lónai úton alol (sz.). a patak [Conscr. III, 50. — Bf. I.].¹ — 1764: A' Borsa felé forduló felső határban: Szántók: A' Hideg Kútnál. A' Borsai Ut mellett a' hideg kútra és falúra rüg véggel. A' Hégy alatt. A' Verőfényen való nagj láb. A' Szilfa bokornál. A' Sós verőfényin. A' Hideg kút Verőfényin. A' Borsa felől jövő patak mellett. A' Két Szénafü közt való láb föld. A' Falú Szénafüve torkában a' Kútnál. A' Szénafü észkiben. A Patak között. A' Nagj Verőfényen. A' Báts kútyánál. A' Sósba. A' Hágósba. A' Sós verőfényben. A Borsa felé járó rendben. A' Bika Rétinn. A' Szilfa bokor verőfényin. A' Borsára járóban. A' Daniel Szerbenn. A Szilfa bokor nagj verőfényin. Az út között a' hágósban. A' Padon a' nagy Verőfényen. A' Szakadás alatt. A' falun fellyül a Verőfény oldalban. A' Nagy Verőfény oldalon. A' Porgalát Kertnél a falú mellett. A' Borsai járóban. A' Báts kútyánál a' Tó mellett. A' Hágosbéli földek Sorában. A' Padon a' Borsai járóban. A' hegyen a' Lónai völgy felé. Az eszak alatt való oldalon. a' Felső Rétben (k.). — A' Bonczhida felé forduló Alsó határban: Szántók: A' Pallónál a' Patakon túl. A' Szamosra folyó patak torkába járóban. A' Hoszszúban a' Bonczhidai határ szellyeb(en) a' Réten külyel. A' Nagy eszkon való ól lalban. A' Halomnál. A' Falú Rétye mellett a' Gát Irányáb(an). A' Határ könél a' Falú Rétye szellyiben. A Térben. A' Dobra völgyin. A' Nagy Észkon. A' Nagy északban. A Padon. A' Lónai völgyj Északjában. A' Lónai völgyön a' Nagy északban. A' hegy farkánál az északon. A' Lónai völgy nagy észkiben. A' Lóna völgyb(en) a' Csorgónál. A' Zsellérek Rétye Szeriben. Az Oldalon. A' Magyar Templomon fellyül a' verőfényen. A' Lónai völgyben az észak arka mellett. A' Zsellérek Rétinél. A hegy farka nagj észkiben. A Lónai völgyj észkiben az árok mellett. A' Lónai völgy verőfényin. a' Szamos teriben (k.). A Lónai völgyben az Eszak tsorgójánál. — Kaszálók: a' Nagy Szenafüben. A' Falu Szénafüiben. A' Szakadás n. h.-ben. A' Felső Rétben a' Borsai határ szellyben. Az alsó Rétben a' Szamos teriben. A Kis Csere veginél (irotvány k.). A' Nagy Sós verőfényen. a' nagyobb v. nagy Csere alatt. — az alsó úttza. a Patakon túl. a' Porondon. a' Falu derekában az oláh

¹ A református egyház földjeinek felsorolása után a forrásban ez a megjegyzés olvasható: „Miolta mostani Mlga Földes Urunk Gróf Bánffi Dénes Ur ó Ngá Bo dog emlekezetü Praedecessora Idösb Gröff Néhai Bánffi Dénes Úr akkori Házas társa, Bornemisza Kata Aszszony ó Ngá ezen Válaszuti Rfá Ecclesiát maga költsége és industriája ált(al) nem Bánffi, hanem maga költségén appropriált Bátsi részen fundálta és építette, Magyarokat ide maga Jöszágából szállított circa Annum 1679 mind az oltatol fogva békességes birodalmában tudgyuk és hallottuk az Ecclesiát a' felljeb declaralt Bonumoknak [i. h. 52].

Templomnál. a' Két út között. A Marhák itató Sikátora. a Falú patakán túl. a Falú Pataka mellett valo Porondon [Bf. I.]. — 1766: a Fogado Sorban. a Felső Soron a Borsai patak. a két Arok között. a Felső Uttzában [uo.]. — 1777: a' Felső fordulón: a' térben (sz.). Hidegkutbeli (sz.). A Bársi (!) Rétben (sz.). Homály (k., sz.) [MúzBf.]. — 1781: Hideg kut (sz.) szomszédgya Borsáról Válaszutra járo ország uttya. az Nagy Térben (sz.)... (szomszédja) az Borsáról Válaszut felé le folyó patak [uo.]. — 1782: in Fundu Pereuluj (sessio) [uo.]. — 1792: A z A l s o F o r d u l o b a n : La Sesz (sz.). In Drum (!) Klusuluj (sz.). Dupa Gyál (sz.). Dupa Sij (sz.). In Doszu Vale (!) Lungyi (sz.). Ovaszojisty (sz.). In Vale Lungim (!sz.). La Rit Linge Szomes (k.). La Sesz in Drum (!) Klusuluj (sz.). Pe Paro Burtutsi (sz.). In Vatajsty (sz.). In Szortye (sz.). Szupt Kornu Gyáluluj (sz.). In Drumu Loni (sz.). In Vale Loni Doszu (sz.). In Fundu vale Loni (sz.). In Novasztyin (sz.). La Ruge (sz.). In Doszu Paduricsi (sz.). In Koszte rej (sz.). La Podu Klusuluj (sz.). In Sesz Linge Pod (sz.). La Fontina Csel szarate (sz.). In Ovesászti (sz.). Ovesásztin (sz.). — A F e l s ő F o r d u l o b a n B o r s a f e l ő l : Peszte vale Daniel szeribe (sz.). Linge vale (sz.). La Hidegkut (sz.). In Bacsiris (k.). In Sesz (sz.). Lá Gyál (r.). Lá Fácza Gyáli (!sz.). In Dosz la gyál (sz.). La Krutse (sz.). Intre voj La Sesz (sz.). In Facza csel (!) mika (!sz.). In hago (sz.). Dea supra Paduricse (sz.). La Rit Linge Szomes (k.). In Ritu Tauruluj (sz.): Linga Vale (sz.). In Fácza (sz.). In Dosz (sz.). In Funác (k.). In Rit (k.). Linge Drum (!) Funaczuluj (sz.). Pe Csobae (sz.). Linge Parou (sz.). Pe Csaboiczin (sz.).¹ Intre Keréj (sz.). In Ritu Szátuluj (k.). Linge Tou (sz.). In Drumu Gyáluluj (sz.). In Koboltou (sz.). Lá Csorgo aluj Kalaus (?sz.). In Doszu Paduricsi (sz.). La Ripa (sz.) [Bf. I. Bánffy Zsigmond conscr.]. — *XVIII. második fele*: a' Nagy Vápán. (ke.). Garotz oldalán fellyül (ke.) [Bf. I.]. — 1815: Észak (sz.) [MNy. XXVIII, 253]. — 1824: Lónai völgy [uo.]. — 1825: Borsa felől a Felső forduló: Szántók: A Nagy Széna Fübe.² A kis Széna fü Tetön szomszédjai égy felölll... a Falu Ökör Tilalmassa. A Széna Fü Torkába.³ A Borsai Jároba.⁴ A Lonai Csupon aloll.⁵ A Nagy Verőfény Arkán.⁶ Szilfa Bokornál. Hideg Kut Arkánál.⁷ Aszszony Lábba.⁸ A Báts Kuttyánál valo Láb.⁹ Daniel Szeribe.¹⁰ A Falu mellett valo Láb. A Nagy Csere alatt valo Láb.¹¹ A Bátsir.sbe (!).¹² A Kis Csere alatt.¹³ A Ripánál.¹⁴ Az Eszkon a Munzalloba.¹⁵ A

¹ Alább ugyanabban a forrásban: „Pe Csobaicza“ (sz.).

² „Tövisses, oldalos, es geras (!).“ ³ „Követes és eszko hely.“ ⁴ „Oldalos“ és „oldalba Teres“ ⁵ „Hegyen.“ ⁶ „Oldalos, géras, sovány Föld az Arok háromba szakasztotta.“ ⁷ „Arkos, forásos, agyagas, géras.“ ⁸ „Homokos.“ ⁹ „Teren.“ ¹⁰ „Tér helyt.“ ¹¹ „Oldalba eszko.“ ¹² „Oldalos.“ ¹³ „oldalos, eszko.“ ¹⁴ „Tér helyt.“ ¹⁵ „Hegyen fekszik.“

Térbe az Ut között. A Hegyen a Csobáj Tetön. A Forásoknál. Észak allyán Bika Rétyyibe.¹ A Hágoba a Csobáj felé.² A Nagy Verőfénybe.³ A Kertek megett.⁴ A Szilvásba.⁵ A Bika Rétyibe. A Patak között. A Szena Uttya mellett. A Kis Verőfénybe.⁶ A Kelos (!) Csorgojánál a Kis Csere alatt.⁷ A Rupanal (!). A Nagy Csobájba.⁸ A Lonai Völgybe az Észkon. A Dobra Völgyin.⁹ A Lonai Völgybe a Falu Oszlo Nyillyába.¹⁰ A' Kolozsvári Utba a Falu Oszlo Nyillyába.¹¹ Szilfa Bokornál Kis Verőfénybe. A Keresztnél. A Eszak alatt. Az Eszokon a Nagy Csere alatt a Muntzalloba. A Muntzalloba a Kis Csere tetejin. A Hegy Tetön a Hágó tetejibe. A Falun Fellyül a Porgolát kerteken kül. A Kis Széna Fű Torkába a Muntzalloba. A Kallos Csorgojánál.¹² — K a s z á l ó k : A Nagy Széna Fűbe. A Keresztes Oldalba. A Kis Széna Fűbe. a Pap Rettye mellett. a Báts Kuttyánál. A Felső Reten Borsa Felöll. A Falu Oszlo Széna Fűbebe. — B o n t z h i d a felöll az a l s o F o r d u l o b a : S z á n t ó k : A Cserépi Szegelet.¹³ A Fintyousnál.¹⁴ A Rét Szélybe. A Téglánál.¹⁵ A Magyarosba.¹⁶ A Hegyess Föld a Könél.¹⁷ A Malomnál.¹⁸ A Hoszszu Föld.¹⁹ A Jenei Ország ut mellett.²⁰ A Lonai Völgy Árkán.²¹ A Lonai Verőfénybe.²² A Csorgonál. A Szöllő Hegy Tetején.²³ A Szöllő megett²⁴ A Suhogo.²⁵ A Gátnál. A Jenői v. Jenei Utba.²⁶ A Lonai Völgyben az Észkon.²⁷ A Kolosvári Utba. A Kertek megett. A Csere felé az Észkon. A Soos Kutnál.²⁸ A Dobra Völgyin.²⁹ A Soos Hidnál az Ország Uttya mellett. Soos Rétybe.³⁰ Tul a Patakon. A Verőfény Allyában. A Lonai Völgy Csupjánál.³¹ A Hegy Farkánál. A Hegy Farka alatt Észak Felöll.³² A Muszka Kuttyánál.³³ A Lonai Völgyben a Verőfényen. A Lonai Völgyben a Csorgonál. A Lonai Völgybe a Muszka Kuttyánál.³⁴ A Fintyous mellett. Tul a Patakon a Hidnál. Az Észak Tetejin. az Észkon a Hegy Farkánál. A Sellérek Rétyyinel. Tul a Patakon a Hid véginel. A Felső Lábnál. A Szamos mellett a Fintyousnál. Tul a Hegyen.³⁵ A Kis Cserénél Munzallo között.³⁶ A' Soos Hidnál. A Soos Kutnál az Észkon. A Szamosnál. A Soos Rét mellett. A Szöllő megett Muszka Kuttyánál. Az Eszokba a Soos Kuton Fellyül. — K a s z á l ó k : A Sellérek Rétyyibe [Bf. I. Bánffy Ferenc

¹ „Eszkos.“ ² Verőfényes.“ ³ „Oldalos, Verőfényes.“ ⁴ „Tér helyt.“

⁵ „Eszkos.“ ⁶ „Oldalos.“ ⁷ „Eszkos.“ ⁸ „Hegyen.“ ⁹ „Oldalba.“ ¹⁰⁻¹¹ „Teres-hellyen.“

¹² Itt ugyanekkor egy Kallos Márton nevű jobbágyot említenek.

¹³ Fölé írva ceruzával: „Ungyu Bánfi.“ ¹⁴ „Tér helyten.“ ¹⁵⁻²⁰ „Tér helyt.“

²¹ „Oldalos, agyagas geras sovány.“ ²² „Oldalos.“ ²³ „Hegyes, Követses.“ ²⁴ „Oldalos.“ ²⁵⁻²⁶ „Tér helyt.“ ²⁷ „Oldalos Észkos.“ ²⁸ „Oldalba Észkos.“ ²⁹ „Oldalos.“ ³⁰ „Tér helyten, vizes, geras.“ ³¹ „Hegyen.“ ³² „Oldalos, Fele Tér.“ ³³ „Eszokban.“ ³⁴ „Eszkos.“ ³⁵ „Hegy Tetön.“ ³⁶ „Hegyen Oldalos.“

concr.]. — 1832, 1834: Lóna völgye. Lónai Hegyről le jövő arok [MNy. XXVIII, 253]. — 1835: Felső forduló: Felső rét (sz.), a Patak. Papi rét. Erge. Szénafű. Munzálóra . . . feljaro út. Csere alatt. Nagy Verőfény. Horgos alatt. — Alsó forduló: Lónai völgy. Dobra völgye. Szamos (folyó). Fintyus (ke.). Porkoláb kert. Nagy Verőfény. Jenei ut mellett. Zsuki határszél. A' rét. Hegy Farka [Uo.] — — 1859: Nagy Verőfény. Fintyus. Szénafű [uo.]. — 1868–1869: Alsó réti nyil. Szénafűi nyil. Út közötti föld. Verőfényi föld. A felső réti nyil. Fintyosi föld [A dési ref. egyhm. lt. Számadáskönyv]. — 1870: Fejérd felől való Valaszuti fordulóban egy görbe nevű szántó földel. az uton alól az falu szénafű réti nyilassa mellett. Bácsi rét. a Lona felől való fordulóban a völgyből lejövo patakon túl [A ref. egyház jegyzőkönyve]. — 1871: Felső rét. Nagy Verőfény. Fintyos [MNy. XXVIII, 253]. — 1874: Verőfény [uo.]. — 1879: Szénafű. Kenderföld [uo.]. — 1880: Alsó rét. Felső rét. Nagy Szénafű. Hegy farka. Nagy Verőfény. Szénafű. Fintyus [uo.]. — 1881: Lóna völgy [uo.]. — 1883: Hegy Forka [uo.]. — XX. század eleje: Dűlők: A hidnál. Helység alsó rétje. Fintyos. Bánffy szeglet. Kolozsvári útban. Hegy mögött. Hegy farka. Prunyi. Dosz. Kertek mögött. Dániel szer. Alsó munzálók. Bika rét. Pap rétje. Felső munzálók. Szénafüvek. Keresztes oldal. Helység felső rétje. Ripa alatt. Út között. Patak között. Bács kútjánál. A keresztnél. Kis verőfény. Nagy verőfény. Csoboj. Lónai völgy. Dobrai völgy. Szőlő mögött. Puszta és Suhogó. Jenői útban [Telekkönyvi térképvázlatok]. — 1942: 1. Felső-ucca ~ Ulitsa d'i sus (u.). Régebbi neve: Fogadó sor. 2. Alsó-ucca: Nagy-ucca: Magyar-ucca ~ Ulitsa čea mare (u.). Ujabban e Kolozsborsa felé vezető utcát Borsaji út-nak is nevezik. 3. Kis-ucca ~ Uličpra (u.). Másik neve: Gyöngyvirágos-ucca. 4. Arok-ucca ~ Pá pārāu (u.). 5. Templom-ucca: Pap-ucca ~ Ulitsa popi. A református papilak mellett a református templomhoz vezető utca neve. 6. Kertek megetti-ucca ~ Ulitsa dupā gred'iñ (u.). 7. Szoros ~ Sorošu (u.). Régi neve: Itató-ucca. 8. Cinterem ~ Tsiñfirim. A református és görög katolikus templom körüli hely. 9. Tó-ucca ~ Drumu la tău (u.). 10. Temető-ucca ~ Drumu la tsiñfirim (u.). 11. Zsidó kútya ~ Fintina đim mižloku satuluĵ (kút). Másik magyar neve: Falu közepiből való kút. Egy itt lakott zsidóról nevezték el. 12. Fő-ucca ~ Drumu Klužuluĵ. Az országút mentén épült utca neve. 13. Zsidó-ucca ~ Drumu đi kätä židovanka. A Zsidó kútjánál [11] végződő utcácska neve. 14. Sikátor: Bereckijék mellett ~ Drumu la vale. Az ittlakó Bereckicsaládról nevezték el ezt a patakhoz vezető utcát. 15. Cigánsor ~ Drumu pingā Tsigañ (u.). 16. Tancsi mellett ~ Drumu la Dăñilešť (u.). Tancsi egy ma már nem élő Balázs nevű ember csúfneve volt.

17. Malja Nyikuláj mellett ~ Drumu pinga N'ikulaj Molele (u.). E helynév előtagja egy román ember csúfneve volt. 18. Simonkút ~ Fintina lui Șimon (kút). Állítólag egy Simon nevű zsidó ásatta. 19. Hetyfárka ~ Kornu dalului (sz., k., l.). 20. Cémentkútnál ~ La fintina d'e tsiment (sz., l.). Ma már meg nem lévő kútról kapta a nevét. Régebbi neve Álsórit. 21. Keresztnél ~ La restinire (sz., k.). Az itt-lévő keresztről nevezték el. 22. A kőnél ~ La p'atra (sz., k.). 23. Öltoványos ~ Între oltoan (gyü.). 24. Utak közt: Kolozsvári út ~ Drumu Klužului (sz., út). A Kolozsvárra vezető országút mellett lévő földek egy részének neve. 25. Jenei út ~ Drumu Inaului. Az országút Szamosjenő felé eső része. 26. Gliměj ~ Glimejile (sz.). Néhány kis halom van benne; itt állítólag tömegsír is van. 27. Baktérháznál ~ La boktarije (sz.). Itt a vasúti őrház ma már nincsen meg; a román uralom alatt bontották le. 28. Finytyejus ~ Fintjeuș (sz.). Régebben megkülönböztettek Alsó- és Felsőfinytyejust. 29. Kenderfődek ~ Kiñepfișt (sz., k.) Régebben kenderes volt. 30. Bikák réttye: Bikák rittye ~ Ritu taurilor (k.). 31. Berek ~ La Bark (k.). 32. Natysánc ~ Șantsu cel mare (á.). Az első világháború alatt ásták az orosz hadifoglyok. 33. Hetyfárkaji árok ~ Paraș dela Kornu dalului (á.). A Hegyfarkát [19] keresztülzelő árok neve. 34. Hegy megett ~ După dal (sz., l.). 35. Hegy ~ D'alu: Pă dal (sz., k.). 36. Alsóészak: Íszak: Álsódosz ~ Dosu din žos (sz., k.). 37. Felsőészak: Felsődosz ~ Dosu din sus (sz., k.).¹ 38. Báluj kútya ~ Fintina Balului (kút). E helynév előtagja egy román ember csúfneve volt. 39. Păduricsa: Csérjés ~ Păduriče (l.). Néha Kiserdőnek is hívják; régebben Kis- és Naccsere volt a neve. 40. Alsómínzáló: Alsómunzáló ~ Mînzalau de žos (sz., k.). 41. Danijelszèr: Daniszèr: Daniszere: Daniszeri ~ Dăñileșt (sz.). 42. Bács kútya ~ Fintina Bačului (sz.). A faluban ma is van Bács nevű román család; régebben az Alsórétet [20] is így nevezték. 43. Tó ~ La tau (k.). 44. Szilvás ~ Pruñ (l.). 45. Bácsí rét: Bácsí rit: Bácsiris ~ Bačiriș (sz.). 46. Szénafű: Színafű: Falusi szénafű: Falusi színafű ~ Fînatsa: Fînatsela safeșt (sz., k.). A kisajátítás előtt is a falusiaké volt. 47. Szilvási árok ~ Păraș prunelor (á.). 48. Szénafű árka: Színafű árka ~ Paraș Fînatselor (á.). 49. Szénafű tórka: Színafű tórka ~ Gura Fînatselor (sz., k.). 50. Hágó ~ Hagau (sz.). 51. Felsőmínzáló: Felsőmunzáló ~ Mînzalau de sus (sz.). 52. Bikarét: Bikarít ~ Ritu taurilor (sz.). 53. Padas: Podás ~ Podaș (sz.). Kis híd van itten. 54. Eklézsija ~ Kležije (sz., k.). A református és görög kat. egyházé.

¹ E kettőt együttes néven — Kallós Zoltán (17) közlése szerint *Iszak*-nak is nevezik. A többiek szerint a 36. és 37. helynév esetében gyakoribb a romános helynévalak.

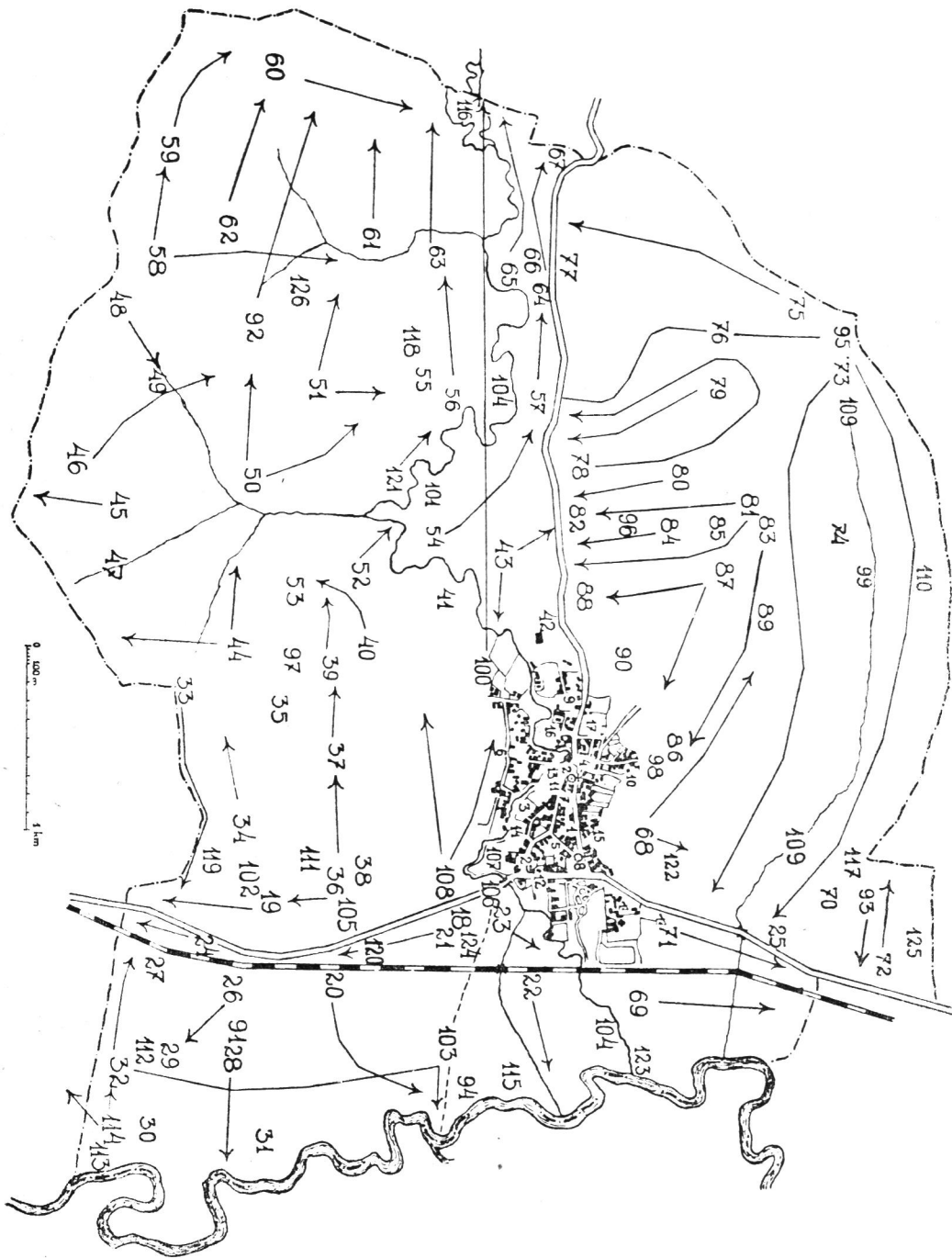
55. Pircok kúttya ~ Fintina lui Pirtsog (kút). A Pirtog-családé. 56. Pap-rét : Pap ríttye : Pap réttye ~ Rítu popi (sz., k.). 57. Zsidóné heje ~ Rítu Židovului (sz.). Egy zsidó bérelte. Régebbi neve : Út köszt : Két út között ~ Între drumuri (sz.). 58. Szénafűji legelő ~ Pașuina dim Finatsa (l., k.). 59. Szénafűji kaszáló ~ Finatsa (k.). 60. Keresztes : Krisztijes : Keresztesódal ~ Dosu Kristieșului (k.). 61. Szénafűji észak ~ Dosu Finatselor (k., sz.). 62. Szénafűji verőfény : Színafű verőfinnye ~ Fatsa Finatselor (sz.). 63. Felsőréti : Felsőrit ~ Rítu d'in sus (sz., k.). 64. Ripa : Rîpa ~ Rîpa (sz.). 65. Ripa àjja ~ Su rîpa (sz.). 66. Felsőbánya : Nagybánya ~ Baja čea mare. Fenn a hegyoldalon lévő kőbánya és környéke. 67. Álsóbánya : Kizsbánya ~ Baja čea mîika. A 66-nál alább fekvő kőbánya és környéke. 68. Akácós : Szöllös : Szöllő ~ Žija. Itt régebben szöllő és akácós volt; a szöllő már régebben elpusztult, az akácost új tulajdonosa 1920–1930 között csaknem teljesen kiirtatta, a területet pedig szántóvá és gyümölcsössé alakította át. 69. Suhagó ~ Șuhagaș (sz., k.). 70. Szöllös ~ Žija : Žija Kavačului (szö.). 71. Jeneji út : Förcát-kértek ~ La drumu Inaului (sz.). Régebbi neve : Hosszuföd ~ Hosufe. A Szamosjenő felé vezető út mellett a román földbirtok-kisajátítás alkalmával elvett és kényszerbérletbe adott földek (vö. r. a *forță* 'kényszerít'). 72. Blága : Blágavögy ~ Blaga (k.). Újabb név; állítólag egy Blaga nevű román birtokosáról kapta nevét. Régen itt házak is voltak. A *Kostan* nevű románokat innen telepítették be kb. 60 éve a faluba. 73. Lónaji vögy ~ Val'ea Loîni (k., l.). Kendilóna felé eső völgy neve. 74. Csörgő : Csürgő ~ Čurgau (kút). 75. Csubáj ~ Čubaja (sz., k.).¹ 76. Nagyverőfény úttya : Nagyverőfény úttya ~ Drumu d'ila Fatsa čea mare (út). 77. Ilies kúttya ~ Fintina lui Ilisije (kút). Egy Illyés nevű zsidóról nevezték el. 78. Nagyverőfény : Nagyverőfény ~ Fatsa čea mare (sz., k.). 79. Nagyverőfényi árok : Nagyverőfényi árok ~ Păraș Fățsi (á.). 80. Úlnyak : Únnyak : Újnyak ~ Ulmî (sz.). 81. Kisverőfény : Kisverőfény ~ Fatsa čea mîika (sz.). 82. Hidakút : Hidakút Hidekkút ~ Hidakut (sz.). Jellemző a válaszúti magyar helynevek sorsára, hogy 41 éves vezetőm csak az első alakot ismerte² és kérdésemre, hogy Válaszúton van-e Hidegkút helynév, nemmel válaszolt. 83. Dobravögy : Dobrajai vögy ~ Păraș Dobri (sz., k.). 84. Kisverőfény árka : Kisverőfény árka ~ Păraș d'ila Fatsa čea mîika (á.). 85. Bálínkúttya ~ Fintina lui Balint (kút). A Bálint-családé. 86. Dobravögy árka : Dobravögy árka ~ Păraș Dobri (á.). 87. Kereszt ~ La kruče (sz.). 88. Falu vége : Falu víge ~ Kapu satului (sz.). 89. Zapfődek ~ Ovășăștii (sz.). 90. Keregdomb ~ Dîmbu ra-

¹ E helynév jelölési köre a kolozsborsai határból áterjed ide is (L. ott-).

² Kallós János Hegyes (74) meg éppen csak a második magyar alakot [Szta]:

tund (k.). A románság egy része a La kruče névvel jelöli ezt is. 91. Tónál : Natytó : Garóc ~ Täu : Gäravalts (sz., k.). 92. Urak színafüje : Udvari szénafü : Udvari szinafü ~ Finatsele forstate (sz., k., l.). A br. Bánffy-családé volt, de a román földkisajátítás alkalmával kiosztották. Míg a báró birtokában volt, e területen szilajpásztorkodást üztek, a marha télen-nyáron kinn tartózkodott azon a területen. 93. Ódal ~ Kõste (l.). A Blágának a falu felé esõ oldala. 94. Gátnál ~ La iaz (k.). 95. Csubájtető ~ Poðerei (sz.). 96. Két árok köszt ~ Între paraie (sz.). 97. Padas ~ Poðerei (sz.). 98. Fundu pãrauluj (sz.). Csak a románok használják ezt a nevet. A magyar nyelvhasználatban a Kereszt-hez tartozik. 99. Muszkaút ~ Fintina muři (kút). 100. Tér ~ Șes (sz., k.). 101. Sziget ~ Koturi (sz.). Régebben sziget volt itt. 102. Szakadás ~ Rupturi (sz., k.). A Nagyverõfény egy részét is így nevezték. 103. Szamos-út ~ Drumu la Someș (út). A Szamoshoz vezet. 104. Børsaji patak ~ Val'ea Borși (p.). 105. Hídnál ~ La pod (sz.). 106. Natyhíd ~ Podu çel mare (h.). 107. Kértek ~ Gređin (sz.). Jelölési köre a 3 és 14 jelzette belsõségész környékére is kiterjed. 108. Kértek megett ~ Dupã gređin (sz.). 109. Sõspatak ~ Val'ea sãrata (p.). 110. Sõskút ~ Fintina d'e morãtoare (kút). 111. Bácskút ~ Fintina Baçuluj (kút). 112. Sõs : Sõsak : Sõsagba ~ Sãrãtura (sz.). 113. Fõlsõláb ~ Urd'u lui Bamfi (k.). 114. Bámfíret : Bámfirit ~ Ritu lui Bamfi (k.). 115. Téglánál ~ La fegle (k.). Régen itt cigányok téglát vetettek. 116. Gírlánál ~ La Kobilãu (sz., k.). 117. Akasztófa ~ Akastãi (szõ.) Itt régen akasztottak. 118. Magyarós ~ Aluřiș. Szakadásos hely mogyorófa-bokor most is nõ benne. 119. Ponãr : Ponarak ~ Ponõre. 120. Sport. Egészen új név ; itt van a leventék gyakorlõhelye. 121. Felsõrit : Felsõrét (k.). 122. Kuku (kút). Neve állítólag onnan származik, hogy a dombos oldal felé kiabáló gyermekek *kuku*-kiáltását a kút környékén lévõ domboldal visszhangozta. A ma is meglévõ kútból a br. Bánffykastély vízszükségletét vízvezetékkel látják el. 123. Gura Vãii. A Sõspatak [109] Szamosba ömlésének környéke, torkolata. Csak a románok használják e nevet. 124. Kizsbácsiris. Kallós Zoltán (17) szerint egyetlen 80 év körüli öregasszonytól hallotta így emlegetni e helyet. Kallós János Andrásé Hegyes (17) nem ismerte. 125. Csikóvõgy (sz., k.). A br. Bánffyaknak itt ménesük volt. 126. Rókajukak [Gergely Béla hgy.].¹

¹ 1944 tavaszán a gyûjtés ellenõrzése alkalmával a 2, 3, 7, 11, 14, 18, 26, 36, 37, 39, 41, 53, 56, 60, 6õ–68, 70–74, 77, 80, 83, 92, 107, 112, helynévhez kiegészítõ adatokat sikerült gyûjtenem. A 119–126. helynevet is akkor jegyeztem le. E nevek Gergely gyûjtésében nem voltak meg.

Válaszút helynévtérképe

Határa 3990 kat. hold